

Justitsministeriet

Undersøgelse vedrørende unge lovovertrædere – vilkårsovertrædelser og reaktioner herpå

Indholdsfortegnelse

1. Baggrund for undersøgelsen	
2. Undersøgelsens materiale.....	
3. Afgørelser og vilkår.....	
3.1. Tiltalefrafald	
3.2. Betinget dom.....	
3.3. Vilkår om ungdomskontrakt.....	
3.4. Hjælpeforanstaltninger	
4. Samarbejde mellem politi og sociale myndigheder om fastsættelse af vilkår	
5. Mødefrekvens.....	
6. Foranstaltningens varighed	
7. Ophør af foranstaltning.....	
8. Indskærpelse af vilkår.....	
9. Overtrædelse af vilkår	
9.1. Overtrædelse af vilkår om straffri vandel.....	
9.2. Overtrædelse af sociale vilkår	
10. Reaktion på vilkårsovertrædelser	
10.1. Reaktion på overtrædelse af vilkår om straffri vandel.....	
10.2. Reaktion på overtrædelse af sociale vilkår	
10.3. Indberetning for vilkårsovertrædelse	
11. Opsummering.....	
Referencer	

1 Baggrund for undersøgelsen

I januar 2001 udgav ekspertgruppen om ungdomskriminalitet, nedsat af regeringen, 'Rapport om ungdomskriminalitet'. I rapporten gennemgås bl.a. tidligere initiativer på området, gældende ret, statistik og undersøgelser om ungdomskriminalitet. Rapporten indeholder desuden ekspertgruppens vurdering af de eksisterende reaktionsmuligheder over for unge lovovertrædere, ligesom der fremsættes forslag til en ny sanktion over for unge lovovertrædere, 'ungdomssanktionen'.

Ekspertgruppen gør i rapporten opmærksom på, at praksis i forhold til vilkårsovertrædelser, begået af unge under tilsyn af de sociale myndigheder i forbindelse med en betinget dom eller et tiltalefrafald, ikke er klarlagt. Ekspertgruppen har på grund af de tidsmæssige snævre rammer, de har arbejdet under, ikke selv haft tid til at undersøge, hvordan der reageres på vilkårsovertrædelser, i hvilket omfang der sker indberetning til anklagemyndigheden, og hvordan der reagerer på indberetningerne.

Ekspertgruppen finder, at der er behov for en sådan klarlæggelse af praksis mht. vilkårsovertrædelser og reaktioner herpå. Dette er baggrunden for, at Justitsministeriets forskningsenhed i efteråret 2001 tog initiativ til en sådan undersøgelse.

Foruden spørgsmålet om vilkårsovertrædelser og indberetning berører nærværende undersøgelse også emner som samarbejde mellem socialforvaltning og anklagemyndighed og sagsbehandlingstid ved udformning af ungdomskontakter.

2 Undersøgelsens materiale

Med henblik på at kunne identificere de sager, der er omfattet af undersøgelsen, bad forskningsenheden i efteråret 2001 Kriminalregisteret om et udtræk vedrørende personer, som var under 18 år på det tidspunkt i 1998 eller i 1999, hvor de fik meddelt en af følgende afgørelser:

- Betinget dom med vilkår efter straffelovens § 57
- Tiltalefrafald efter retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 2 og 3, jfr. § 723, stk. 1, nr. 2 (herunder også tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt).

Materialet omfatter således alene afgørelser, hvor der er fastsat vilkår (for en betinget dom eller et tiltalefrafald), og hvor den unge som følge heraf har været i kontakt med de sociale myndigheder.

På baggrund af dette materiale er undersøgelsespopulationen yderligere afgrænset, således at den alene vedrører *personer, der er født i 1983 og 1984, og som har fået én af de ovennævnte afgørelser i 1999*. Det er således kun de unge, som var enten 15 eller 16 år på afgørelsestidspunktet, som indgår i populationen. Det skyldes, at Kriminalforsorgen typisk overtager tilsynet med de unge, når disse fylder 18 år, og undersøgelsen sigter som sagt på at belyse de sociale myndigheders praksis i forbindelse med vilkårsovertrædelser. Endvidere indgår alene de unge, der har fået en afgørelse i 1999, da en gennemgang af oplysningerne fra Kriminalregisteret har vist, at dette materiale er tilstrækkeligt stort til at kunne belyse problemstillingen.

På baggrund af ovenstående kriterier er i alt *234 personer* omfattet af undersøgelsen.

De sociale myndigheder i de kommuner, som disse 234 unge aktuelt bor i eller var bosiddende i 1999, er anmodet om at sende kopi af den del af de unges journal, der vedrører tilsynsperioden i forbindelse med den betingede dom eller tiltalefrafaldet. I alt 103 kommuner er blevet kontaktet.

I Københavns Kommune er der anvendt en anden fremgangsmåde, idet vi selv har fundet frem til de ønskede informationer via adgang til sagerne på de enkelte socialcentre. Denne praksis blev besluttet i samråd med Københavns Kommunes Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltning.

I forbindelse med besøgene på socialcentrene blev der – så vidt muligt – gennemført korte interviews. Formålet med disse var at få afklaret forskellige spørgsmål, som var opstået i forbindelse med indsamling af materialet og registrering af oplysningerne.

Ud af de 234 personer i populationen er der modtaget oplysninger for 194. I 40 tilfælde har det ikke været muligt at rekvirere de ønskede oplysninger, enten fordi kommunen angiver ikke at have en sag på vedkommende (10 tilfælde), fordi personen er flyttet et utal af gange siden 1999, og det derfor har været vanskeligt at spore sagsakterne (10 tilfælde), eller fordi de ønskede oplysninger ikke, trods adskillige rykkere, er fremsendt til forskningsenheden (20 tilfælde).

Af de 194 personer, der er modtaget oplysninger om, udgår endvidere 10 personer. Det skyldes, at de tilsendte oplysninger er mangelfulde eller oplyser om den forkerte periode. Reelt består datamaterialet derfor af oplysninger om tilsynstiden for *184 unge*, svarende til en deltagelsesprocent på 79. Det kan ikke udelukkes, at nogle af de unge, som det ikke har været muligt at fremskaffe oplysninger om, har haft et problemfyldt tilsynsforløb. En femtedel af de sager, det ikke har været muligt at fremskaffe oplysninger om, vedrører således unge, der har skiftet opholdssted meget hyppigt, hvilket kan indicere en højere grad af social og kriminel belastning. Det betyder, at denne undersøgelse muligvis giver et lidt mere positivt billede af forholdene, end det ville have været, hvis alle unge indgik i undersøgelsen. Det skal dog understreges, at den skævhed, der måtte være, næppe er særlig stor, idet den største del af bortfaldet må antages at være tilfældigt.

Det kan nævnes, at nogle af de medvirkende kommuner har henvendt sig for at sikre, at det var lovligt at videregive oplysningerne om de unge lovovertrædere. Udlevering af oplysningerne har imidlertid ikke krævet samtykke af de medvirkende, idet forvaltningslovens § 28, stk. 2, nr. 3 giver mulighed for at 'videregive oplysninger vedrørende enkeltpersoners rent private forhold *til forskningsbrug* uden samtykke fra de pågældende [...]. Det er dog en betingelse, at det pågældende forskningsprojekt er af så væsentlig betydning, at hensynet til den offentlige interesse i projektets gennemførelse findes at være åbenbart større end hensynet til at hemmeligholde oplysningerne. Der er således normalt ikke efter bestemmelse i § 28 noget til hinder for, at kommuner og statslige myndigheder kan videregive oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold til f.eks. socialforskningsinstituttet eller andre offentlige forskningsinstitutioner til forskningsbrug. Der er i disse tilfælde en formodning for projektets seriøsitet og samfundsmæssige betydning.' (Forvaltningsloven med kommentarer, 1999:546, min kursivering).

Det skal videre nævnes, at der ikke er registreret oplysninger, som kan identificere de medvirkende. Undersøgelsen sigter ikke på at oplyse om de personer, der er under tilsyn, men alene om tilsynets forløb og reaktionen på eventuelle vilkårsovertrædelser.

I det følgende vil der almindeligvis henvises til de deltagende som 'de unge'. I beskrivelsen af enkelte forløb anvendes undertiden betegnelsen 'han', ikke nødvendigvis fordi det i det konkrete tilfælde drejer sig om en dreng, men fordi de fleste af de unge er drenge. De omtalte sager er endvidere anonymiseret fx ved at ændre på tidspunkter i sagsforløbet mv.

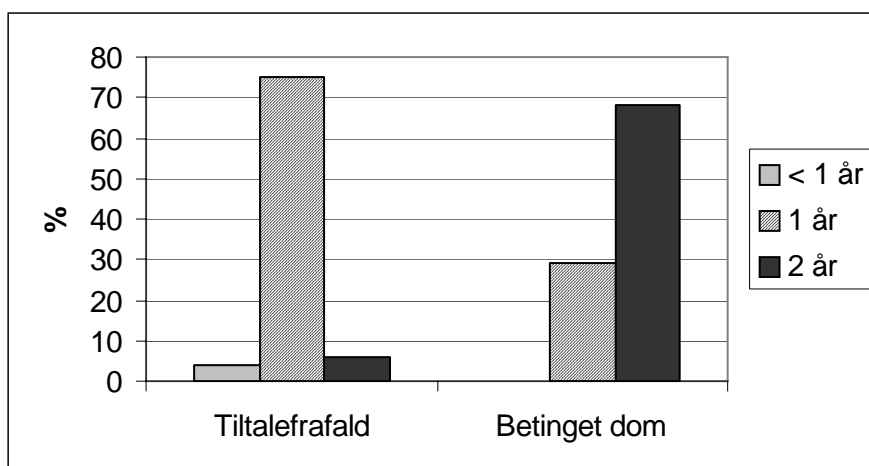
Generelt er det materiale, der er modtaget fra kommunerne, meget varierende i omfang og indhold. Nogle kommuner har kun tilsendt kopi af journalen, mens andre også har tilsendt domsudskrifter, handleplaner og diverse udtalelser fra opholdssteder og kontaktpersoner. Jo mere materiale kommuner har medsendt, desto lettere har det været at få et indblik i tilsynsforløbet. Selve journaloplysningerne er også meget forskellige i omfang. I nogle tilfælde drejer det sig om ganske få sider, mens andre fylder over 50 sider. Ikke overraskende ses en vis sammenhæng mellem journalernes omfang og den unges problemer.

3 Afgørelser og vilkår

Af de 184 personer i undersøgelse har 85 personer fået et tiltalefrafald, mens 99 har fået en betinget dom.

Over halvdelen – 57% – af de unge har en prøvetid på 1 år, mens 40% har en prøvetid på 2 år. 4 personer har en prøvetid på under 1 år,¹ og 2 personer har prøvetid indtil deres fyldte 18. år. Som figur 1 viser, er det dem, der har fået tiltalefrafald, som har en kort prøvetid, mens de, der er idømt en betinget dom, har en lang prøvetid.

Figur 1 Prøvetid fordelt på afgørelsestype

¹ Én person har en prøvetid på 4 mdr., én har en prøvetid på 6 mdr., og to personer har en prøvetid på 9 mdr.

3.1 Tiltalefrafald

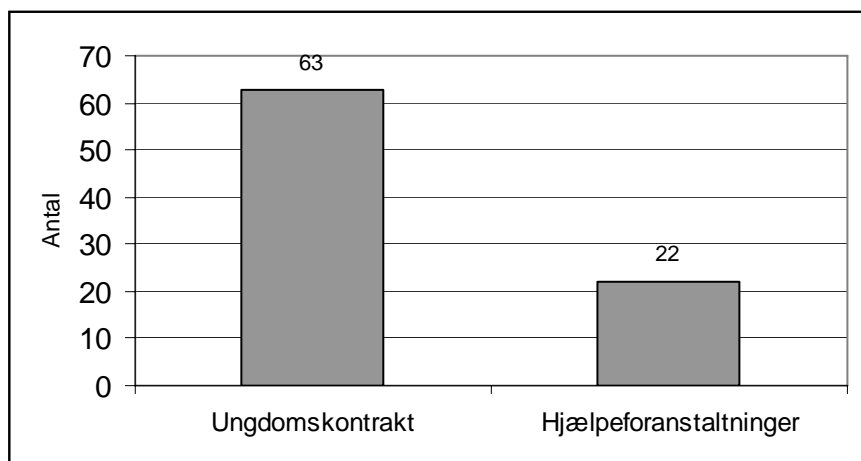
For de 85 unge, som har fået et tiltalefrafald, er der fastsat vilkår efter retsplejelovens § 723. Der kan fastsættes vilkår om *ungdomskontrakt* og vilkår om *hjelpeforanstaltninger efter § 40 i lov om social service*. Desuden kan der fastsættes samme vilkår som i betingede domme.

I Rigsadvokatens retningslinjer fra 1998 for anvendelse af ungdomskontrakter påpeges, at *tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt* skal erstatte *tiltalefrafald med vilkår om hjelpeforanstaltninger*. Indholdsmæssigt er der ikke nødvendigvis stor forskel på 'ungdomskontrakt' og 'hjelpeforanstaltninger', eftersom indholdet af ungdomskontrakterne ofte minder om de forskellige typer af hjelpeforanstaltninger. Formålet med at erstatte 'hjelpeforanstaltninger' med 'ungdomskontrakt' er imidlertid at sikre, at både den unge selv og dennes familie tager et større medansvar for den unges fremtid, hvilket kravet om at skulle underskrive en ungdomskontrakt forventes at ville medvirke til.

Fordelen ved vilkår om ungdomskontrakt er endvidere, at man har lavet – og nedskrevet – nogle klare aftaler om indholdet af foranstaltningen. Hermed bliver det også nemmere at vurdere, hvornår der sker en overtrædelse af vilkåret. Det gælder både for den unge selv og de sociale myndigheder. En af begrundelserne for at indføre ungdomskontrakten var netop at få en 'mere fast og konsekvent holdning fra myndighedernes side i forbindelse med vilkårsovertrædelser' (Ungdomskontrakter, 2001:42).

Ved et vilkår om hjelpeforanstaltninger er indholdet ikke nødvendigvis klart defineret. Dette *kan* imidlertid også være en fordel for de sociale myndigheder, idet de løbende har mulighed for at ændre på indholdet af hjelpeforanstaltningen, så vilkåret bedst stemmer med den unges behov.

Figur 2 Vilkår i forbindelse med tiltalefrafald

Som figur 2 viser, har flertallet af de unge med tiltalefrafald fået fastsat vilkår om ungdomskontrakt. 63 af de unge har et sådan vilkår, mens 22 har fået vilkår om hjælpeforanstaltninger. Selv om ungdomskontrakter klart dominerer, anvendes vilkår om hjælpeforanstaltninger altså stadig i en del tilfælde.

3.2 Betinget dom

99 af de unge i populationen har fået en betinget dom efter straffelovens § 56. Til en betinget dom kan der knyttes et vilkår om tilsyn, jf. § 57. For personer, som er under 18 år, varetages dette tilsyn sædvanligvis af de sociale myndigheder. 27 af de unge, som er idømt en betinget dom, har et sådan vilkår om tilsyn.

Udover vilkår om tilsyn kan retten ifølge § 57 endvidere fastsætte vilkår, der findes formålstjenlige, ”herunder at den dømte

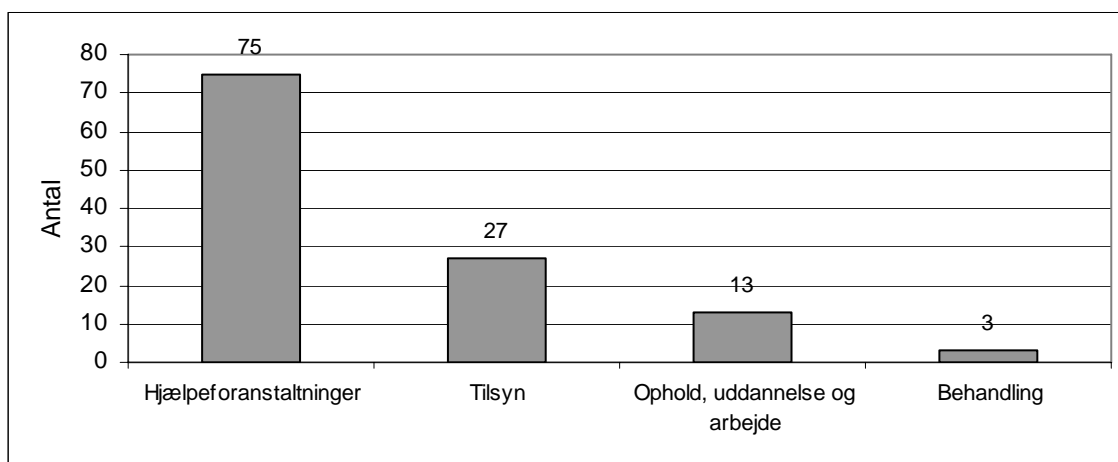
- 1) overholder særlige bestemmelser vedrørende opholdssted, arbejde, uddannelse, anvendelser af fritid eller samkvem med bestemte personer,
- 2) tager ophold i egnet hjem eller institution; for sådant ophold fastsættes ved dommen en længstetid, der i almindelighed ikke kan overstige 1 år,
- 3) afholder sig fra misbrug af alkohol, narkotika eller lignende medikamenter,
- 4) underkaster sig afvænningsbehandling for misbrug af alkohol, narkotika eller lignende medikamenter, om fornødent på hospital eller i særlig institution,
- 5) underkaster sig en struktureret, kontrolleret alkoholistbehandling af mindst et års varighed,
- 6) underkaster sig psykiatrisk behandling, om fornødent på hospital,
- 7) retter sig efter tilsynsmyndighedens bestemmelser om indskrænkninger i rådigheden over indtægter og formue og om opfyldelse af økonomiske forpligtelser,

- 8) betaler erstatning for tab, der er forvoldt ved lovovertrædelsen,
- 9) efter kommunens afgørelse undergives foranstaltninger efter § 40 i lov om social service, eventuelt af nærmere angivet art, og efterkommer de forskrifter, kommunen meddeler den pågældende”

Figur 3 viser, at 75 personer har et vilkår om hjælpeforanstaltninger (nr. 9). Det er dermed det mest almindelige vilkår for unge, der har fået en betinget dom. 13 personer har vilkår om ophold, uddannelse og arbejde, mens blot tre personer har vilkår om behandling.² Der er totalt fastsat 118 vilkår for 99 personer, idet 19 personer har mere end ét vilkår knyttet til den betingede dom.

Foruden de vilkår, som er nævnt i figur 2 og 3, har alle unge et vilkår om straffri vandel i prøvetiden jf. § 56, stk. 3.

Figur 3 Vilkår i forbindelse med betinget dom

3.3 Vilkår om ungdomskontrakt

Ungdomskontrakt kan udelukkende gives som vilkår i forbindelse med et tiltalefrafald. Et tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt optræder kun på den private straffeattest i et år, mod 2 år for et tiltalefrafald med vilkår om hjælpeforanstaltninger og 3 år for en betinget dom.

Ungdomskontrakten indeholder som nævnt altid et vilkår om straffri vandel, dvs. et vilkår om, at den unge ikke må begå ny kriminalitet i prøvetiden. Prøvetiden er som oftest på 1 år. Herudover indeholder ungdomskontrakten et antal sociale vilkår, som i samråd med den unge er besluttet af de sociale myndigheder. Disse indebærer sædvanligvis, at den unge skal passe sin skolegang, sit fri-

² Heraf har én person et vilkår om behandling for alkoholmisbrug, én har vilkår om behandling for narkotikamisbrug, og én har vilkår om psykiatrisk behandling.

tidsjob eller sine fritidsaktiviteter. Ungdomskontrakten indeholder desuden ofte krav om, at den unge skal have en kontaktperson eller en personlig vejleder.

Ungdomskontrakten strækker sig oftest over ét år, svarende til prøvetidens længde. Der er imidlertid også eksempler i materialet på ungdomskontrakter, hvor kontraktperioden er fastsat til 6 eller 9 måneder.

Ungdomskontrakten indgås mellem den unge, forældrene, kommunens socialforvaltning og politiet. Ungdomskontrakten godkendes efterfølgende i retten som vilkår til et tiltalefrafald.

Kommunerne har tilsyneladende forskellig praksis med hensyn til, hvornår de indgår, dvs. underskriver, aftalen med den unge. Ofte mødes parterne samme dag, som retsmødet finder sted, og underskriver ungdomskontrakten før retsmødet. I en del sager underskriver den unge imidlertid kontrakten tidligere i forløbet, men kontrakten bliver først godkendt på et retsmøde, som måske først finder sted flere måneder senere. Det kan i disse tilfælde fremtræde uklart, hvornår kontraktperioden egentlig starter.

På den ene side er der ingen tvivl om, at ungdomskontrakten – dvs. kontraktperioden og prøvetiden – formelt set først er gældende fra den dag, ungdomskontrakten bliver godkendt i retten og den unge får meddelt et tiltalefrafald. På den anden side vil der givetvis være unge, som opfatter, at kontraktperioden starter, når ungdomskontrakten underskrives, ikke mindst fordi aftalerne oftest bliver sat i værk på det tidspunkt.

I de sager, hvor der går lang tid mellem, at kontrakten underskrives og godkendes i retten, synes socialforvaltningen i de fleste tilfælde at dele den sidstnævnte opfattelse, idet socialforvaltningen regner kontraktperioden fra tidspunktet, hvor kontrakten er underskrevet, og hvor de i kontrakten fastsatte aftaler iværksættes. Det betyder også, at kontraktperiodens ophør beregnes i forhold til underskrivelsestidspunktet frem for tidspunktet for rettens godkendelse af kontrakten.

Ved at indføre ordningen med ungdomskontrakt ville man sikre en 'umiddelbart mærkbar og hurtig reaktion' over for de unge lovovertrædere (Ungdomskontrakter, 2001:47, oprindelig kursivering).

En tidligere undersøgelse af ungdomskontaktordningen har vist, at de unge finder uvisheden og ventetiden meget ubehagelig (Ungdomskontrakter, 2001:15).

Materialet omfatter flere eksemplarer, hvor ungdomskontrakten har været længe undervejs. Den følgende sag er et eksempel på, at der kan gå lang tid, før ungdomskontrakten godkendes i retten.

En ung mand begår kriminalitet i oktober 1998. Den unge anbringes (med sine forældres samtykke) på et skibsprojekt i slutningen af oktober 1998. Anbringelsen iværksættes som en hjælpeforanstaltning, og der udfærdiges en handleplan. I december 1998 udformes et udkast til en ungdomskontrakt. Ungdomskontakten indeholder foruden et vilkår om straffri vandel i et år, vilkår om at den unge skal følge skibsprojektet indtil august 1999, og vilkår om han i prøvetiden skal undergive sig tilsyn af kommunen og overholde de aftaler, som er nedskrevet i handleplanen. Ungdomskontakten underskrives af den unge, hans forældre og socialforvaltningen i januar 1999. I april 1999 godkendes ungdomskontakten i retten. Dvs. at der går *tre måneder*, fra den unge begår kriminalitet, og til han underskriver ungdomskontrakten, og endnu *tre måneder* går, før ungdomskontrakten godkendes i retten. I juli 1999 forlænges den unges anbringelse i et år, og i juni 2000 forlænges anbringelsen endnu et år.

De to følgende sager har også været længe undervejs, men her skyldes forsinkelsen andre forhold.

I sommeren 1998 begår en ung mand brugstyveri, og samme efterår begår han hærværk. I januar 1999 tages der initiativ til en ungdomskontrakt. I november 1999 – over 1 år efter kriminalitet blev begået – bliver ungdomskontrakten godkendt i retten. Socialforvaltningen begrundede den lange sagsbehandlingstid med sagsbehandlerskift, og at man har været lang tid om at udfærdige kontrakten. Desuden glemte den unges rådgiver at indkalde den unge til det første retsmøde i september måned. Den unge begår ny kriminalitet i samme uge, som ungdomskontrakten udløber. Socialforvaltningen konkluderer, at den unge har holdt sig kriminalitetsfri i mindst 1 år, men at det bare ikke har været i kontraktperioden.

I februar 1999 henvender politiet sig til socialforvaltningen og forespørger, om en sag er egnet til at blive afgjort med tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt. I oktober 1999 – 9 måneder efter kriminaliteten blev begået – udfærdiger socialforvaltningen en ungdomskontrakt og indkalder den unge og dennes mor til et møde om ungdomskontrakten. På dette tidspunkt beklager socialforvaltningen over for moderen den lange sagsbehandlingstid. Ungdomskontrakten underskrives i oktober af den unge, moderen og de sociale myndigheder og sendes til politimesteren, som i december 1999 giver den unge et tiltalefrafald for forholdet. I marts 2000 kommer sagen for retten, og dommeren godkender ungdomskontrakten.

3.4 Hjælpeforanstaltninger

Cirka halvdelen af personerne i undersøgelsen har et vilkår om hjælpeforanstaltninger efter § 40 i lov om social service. For flertallet er vilkåret om hjælpeforanstaltninger fastsat i forbindelse med en betinget dom. § 40, stk. 1, lyder:

”Kommunen kan træffe afgørelser om foranstaltninger efter stk. 2, når det anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til et barns eller en ungs særlige behov for støtte. Blandt de i stk. 2 nævnte foranstaltninger vælges den eller de mindst indgribende formålstjenlige foranstaltninger. Afgørelsen træffes med samtykke fra forældremyndighedens indehaver, jf. dog § 41. En afgørelse efter stk. 2, nr. 11, kræver tillige samtykke fra den unge, der er fyldt 15 år.”

Stk. 2 i § 40 omtaler de forskellige foranstaltninger, som kan iværksættes. Kommunen kan beslutte:

- ”1) at yde konsulentbistand med hensyn til barnets eller den unges forhold og kan herunder bestemme, at barnet eller den unge skal søge et dagtilbud, en ungdomsklub, et uddannelsessted eller lignende,
- 2) at yde praktisk, pædagogisk eller anden støtte i hjemmet,
- 3) at yde familiebehandling eller lignende støtte,
- 4) at tilbyde døgnophold jf. 40 b, for både forældremyndighedens indehaver, barnet eller den unge og andre medlemmer af familien på en døgninstitution, i en plejefamilie, på et andet godkendt opholdssted eller i et botilbud godkendt af amtskommunen efter reglerne i § 94 a,
- 5) at tilbyde en aflastningsordning jf. 40 b, på en døgninstitution, i en plejefamilie eller på et godkendt opholdssted,
- 6) at udpege en personlig rådgiver for barnet eller den unge,
- 7) at udpege en fast kontaktperson for barnet eller den unge og for hele familien
- 8) at yde økonomisk støtte til udgifter, der følger af foranstaltninger nævnt i nr. 1-5, når forældremyndighedsindehaveren ikke selv har midler dertil,
- 9) at yde økonomisk støtte til udgifter, der bevirker, at en anbringelse uden for hjemmet kan undgås, at en hjemgivelse kan fremskyndes, eller at støtten i væsentlig grad kan bidrage til en stabil kontakt mellem forældre og børn under et eller flere børns anbringelse uden for hjemmet,
- 10) at yde økonomisk støtte til ophold på kost- eller efterskole, når forældremyndighedsindehaveren ikke selv har midler dertil,
- 11) at anbringe barnet eller den unge uden for hjemmet, på en døgninstitution, i en plejefamilie eller på et godkendt opholdssted, som må anses for egnet til at imødekomme barnets eller den ungs særlige behov, jf. §§ 40b, 49 og 51,
- 12) at formidle et praktiktilbud hos en offentlig eller privat arbejdsgiver for den unge og i den forbindelse udbetale en godtgørelse til den unge.”

I nærværende undersøgelse er det ikke registreret, hvilke af de ovennævnte hjælpeforanstaltninger, de unge har fået fastsat. Årsagen hertil er, at det i dommen/afgørelsen oftest kun er nævnt, at der fastsættes vilkår om hjælpeforanstaltninger, hvorimod det ikke præciseres, *hvilke* hjælpeforanstaltninger der er tale om. De foranstaltninger, som har været sat i værk, kan dog som regel læses ud af journalen, men dette giver et lidt mere usikkert billede af situationen, da kommunerne har forskellig praksis med hensyn til at føre journaler. Endvidere har de unge ofte flere foranstaltninger fastsat samtidig, ligesom foranstaltningerne kan ændre sig under tilsynsperioden, hvilket også vanskeliggør en registrering af foranstaltningens art. Det skal dog nævnes, at alle de former for hjælpeforanstalt-

ninger, der er nævnt i lov om social service, optræder i undersøgelsesmateriale. Ved gennemgang af journalerne støder man hyppigt på hjælpeforanstaltninger i form af personlige rådgivere, kontaktpersoner, fastsættelse af skolegang og fritidsaktiviteter samt økonomisk støtte.

I en del af sagerne er den unge allerede undergivet hjælpeforanstaltninger på doms- eller afgørelses-tidspunktet. Det skyldes til dels, at nogle familier og unge allerede er kendte af de sociale myndigheder, og der derfor tidligere er iværksat hjælpeforanstaltninger. Det skyldes til dels også, at de sociale myndigheder i en del sager iværksætter hjælpeforanstaltningerne, når den unge bliver afhørt og sigtet i en sag, eftersom det er på dette tidspunkt, de sociale myndigheder bliver opmærksom på, at den unge har problemer og behov for hjælp. De sociale myndigheder venter med andre ord ikke med at iværksætte hjælpeforanstaltninger til, der falder dom i sagen, eftersom dette jo oftest er flere måneder efter, kriminaliteten blev begået.

Det skal videre nævnes, at foranstaltningerne i en del af sagerne fortsætter ud over den i dommen påkrævede periode.

4 Samarbejde mellem politi og sociale myndigheder om fastsættelse af vilkår

Når en ung mellem 15 og 17 år sigtes for kriminalitet, kontakter politiet de sociale myndigheder. Politiet beder de sociale myndigheder om en udtalelse om, hvorvidt den sigtede er eller har været undergivet hjælpeforanstaltninger efter § 40 i lov om social service, samt om den unges forhold generelt. Politiet beder endvidere de sociale myndigheder om at vurdere, om den aktuelle sag findes egnet til at blive afgjort med et tiltalefrafald med vilkår. I visse tilfælde bemærker politiet i henvendelsen, at de selv finder sagen egnet til at blive afgjort med en sådan afgørelse.

Til brug for 'Rapport om ungdomskriminalitet' forespurgtes udvalgte politikredse,³ om disse mente, at de sociale myndigheder bidrog positivt med forslag til, hvilke hjælpeforanstaltninger der burde knyttes til et tiltalefrafald eller en betinget dom. Generelt besvarede politikredsene dette spørgsmål bekræftende, men enkelte politikredse fandt dog, at de sociale myndigheder i for få sager foreslår individuelle vilkår, og at der dermed primært fastsættes standardvilkår om at undergive sig hjælpeforanstaltninger og om at efterkomme krav fra de sociale myndigheder.

³ København, Århus, Odense, Aalborg, Roskilde, Glostrup, Esbjerg og Randers.

Også nogle af de forespurgte kommuner giver i 'Rapport om Ungdomskriminalitet' udtryk for, at det er vigtigt, at typen af hjælpeforanstaltning præciseres i retten, således at de unge kommer til at opleve en sammenhæng mellem rettens afgørelse og iværksættelsen af hjælpeforanstaltningerne.

Nærværende undersøgelse bekræfter tendensen til at fastsætte standardvilkår, eftersom der i hovedparten af sagerne med vilkår om hjælpeforanstaltninger blot fastsættes et generelt vilkår om hjælpeforanstaltninger, men ikke præciseres, hvad hjælpen skal gå ud på.

I de fleste sager i materialet synes samarbejdet mellem de sociale myndigheder og anklagemyndigheden at være udmærket. Der er imidlertid undtagelser. Følgende sag viser, at det er vigtigt, at anklagemyndigheden og de sociale myndigheder samarbejder om at fastsætte vilkår i forbindelse med rettens afgørelse, og at det ikke mindst er vigtigt, at anklagemyndigheden meddeler de sociale myndigheder, hvilken dom og hvilke vilkår den unge idømmes:

En ung mand idømmes i april 1999 en betinget dom med vilkår om tilsyn af de sociale myndigheder. Den unge begår ny kriminalitet i juli og oktober samme år. Anklagemyndigheden kontakter i den forbindelse socialforvaltningen og beder om en udtalelse om sigtedes forhold og herunder, om der er iværksat hjælpeforanstaltninger som følge af dommen i april. De sociale myndigheder svarer, at de aldrig er blevet gjort bekendt med, at den pågældende unge har modtaget en betinget dom med vilkår om tilsyn. De har derfor ikke iværksat et tilsyn over for den unge. De sociale myndigheder har i perioden alligevel været i kontakt med den unge, men ikke som et led i et tilsyn i forbindelse med en dom.

5 Mødefrekvens

Der er i nærværende undersøgelse registreret, om den unge jævnligt har mødtes med sin sagsbehandler, personlige rådgiver el. lign.

Det er forskelligt fra sag til sag, hvorvidt der er fastsat krav om mødefrekvens. I nogle sager står der eksplicit, at den unge skal møde til samtale i socialforvaltningen én gang om måneden. I de fleste sager er mødefrekvensen imidlertid ikke præciseret. Registreringen af, om der har været en systematisk mødefrekvens, er delvis baseret på et skøn. Det er i materialet registreret som en 'systematisk mødefrekvens', hvis den unge har mødtes med sin sagsbehandler mindst hver anden måned.

Det er også forskelligt, om de tilsendte journaler dokumenterer møderne mellem de unge og de sociale myndigheder. I de sager, hvor den unge fx har været anbragt uden for hjemmet, hvor den unge

har deltaget i dagtilbud, skoletilbud mv., eller hvor den unge har haft en personlig rådgiver eller lignende, og hvor tilsynet derfor reelt har været foretaget af andre end sagsbehandleren i kommunen, er der ikke altid oplysninger i journalen, som dokumenterer møderne mellem den unge og den tilsynsførende. I nogle sager er der dog medsendt beretninger fra institutioner, personlige rådgivere, kontaktpersoner eller andre, som har ført tilsynet med den unge.

I næsten halvdelen af sagerne – 47% – har der været tale om en systematisk mødefrekvens, mens der i 29% af sagerne *ikke* har været tale om systematisk mødefrekvens.

I yderligere 23% af sagerne omtaler journalen ikke aftaler med sagsbehandleren eller anden person. I disse sager er der med andre ord ingen dokumentation for en systematisk mødefrekvens eller mangel på samme. At journalerne (eller andet materiale) ikke oplyser om møderne, er således *ikke nødvendigvis* ensbetydende med, at der ikke har været afholdt møder; omvendt *kan* det altså også betyde det.

I de to sidste sager har der slet ikke været ført tilsyn med den unge efter, at dommen blev afgivet.

Disse sager beskrives i det følgende:

I oktober 1999 modtager en ung mand et tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt og en prøvetid på 1 år. Indholdet i ungdomskontrakten er, at den unge skal passe sin skole. I sagen noteres, at der har været afholdt retsmøde, og at sagen er blevet afgjort med tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt. Der noteres endvidere i sagen, at sagen henlægges. Der føres med andre ord ikke tilsyn med, om den unge lovovertræder overholder vilkårene i ungdomskontakten. Der er ingen journalnotater i sagen før maj 2000, hvor den unge mand igen begår kriminalitet, og den behandlende socialrådgiver noterer i sagen, at den unge lovovertræder har en igangværende ungdomskontrakt.

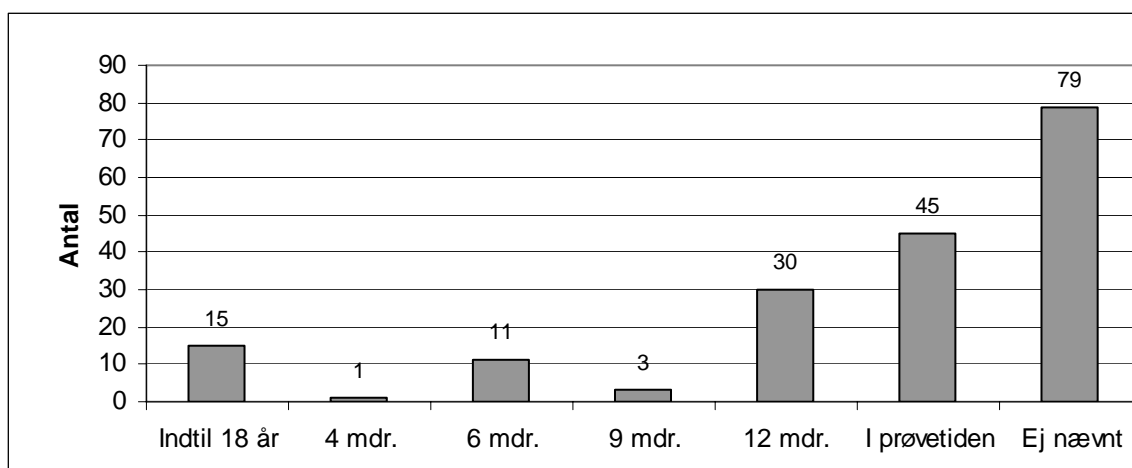
I august 1999 modtager en ung mand en betinget dom med vilkår om 1 års tilsyn og vilkår om ophold, skole og arbejde og en prøvetid på 2 år. Sagsbehandleren overværer retsmødet og noterer samme dag i journalen, at relevante forebyggende foranstaltninger skal drøftes i socialforvaltningen. Dette sker imidlertid aldrig. Sidste notat i journalen er dagen efter domsafsigelsen og her noteres blot, at der er modtaget en udskrift af domsafsigelsen. Herefter er der ingen journalnotater. Ved telefonisk kontakt med sagsbehandleren, hvor der forespørges til journalnotater vedr. tilsynsperioden, oplyser sagsbehandleren, at der ikke findes journalnotater fra tilsynsperioden – eller rettere, at man i socialforvaltningen ikke har ført tilsyn med den unge i perioden efter, at dommen blev afsagt.

6 Foranstaltningens varighed

For hovedparten af de unge er foranstaltningstiden, dvs. den periode, de skal være under tilsyn, hjælpeforanstaltninger eller ungdomskontrakt, lig med prøvetiden. Der er imidlertid også nogle, som har fået fastsat foranstaltningstiden til 4, 6, 9 eller 12 måneder. For nogle få af de unge er det bestemt, at de skal undergive sig foranstaltninger 'indtil det fyldte 18. år'.

Figur 4 viser den fastsatte foranstaltningstid. Som det ses, er der i godt 40% af sagerne ikke i dommen eller afgørelsen fastsat eller omtalt en foranstaltningstid. Af de 45 unge, for hvem foranstaltningstiden er fastsat til at være den samme som prøvetiden, har 19 en prøvetid i 1 år, mens 26 unge har prøvetid i 2 år.

Figur 4 Foranstaltningens varighed

7 Ophør af foranstaltning

For betingede domme med vilkår om tilsyn eller et særvilkår kan vilkåret sædvanligvis kun ændres eller ophæves ved *retskendelse* efter begæring af anklagemyndigheden eller den dømte, jf. straffelovens § 59.

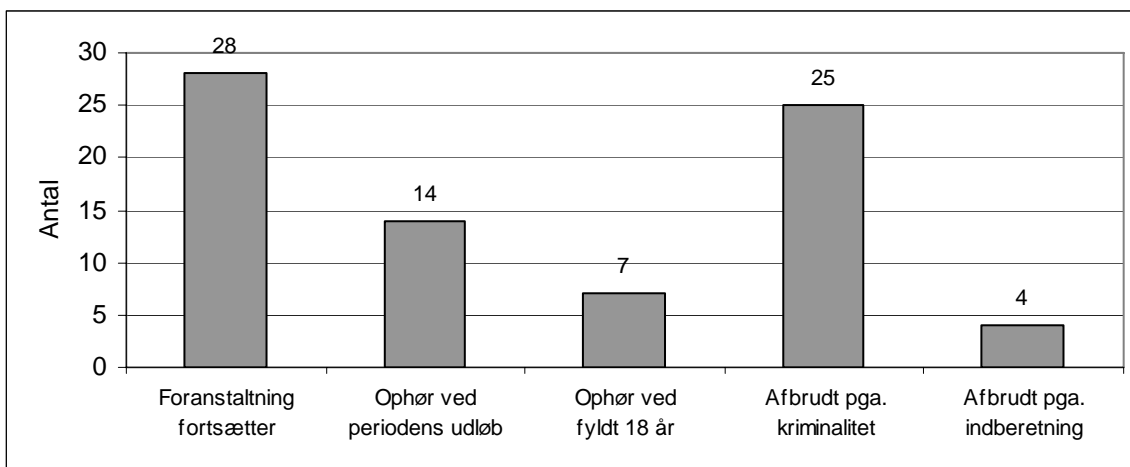
For vilkår om hjælpeforanstaltninger efter § 40 i lov om social service er det imidlertid *socialforvaltningen*, som har myndighed til at beslutte, hvornår foranstaltningen skal ophøre. § 46 i lov om social service siger, at foranstaltninger efter § 40 skal ophøre, 'når formålet er nået, når de ikke

opfylder deres formål under hensyn til barnets eller den unges særlige behov, eller når den unge fylder 18 år'.⁴

I det følgende skelnes derfor mellem unge, som (alene) har vilkår om hjælpeforanstaltninger, og hvor de sociale myndigheder altså kan træffe beslutning om ophør af foranstaltningen, og unge, som har et andet vilkår, dvs. vilkår om tilsyn, om ophold/uddannelse/arbejde, behandling eller om ungdomskontrakt, og hvor retten skal godkende ophør af foranstaltningen.

I de 79 sager, hvor der, som tidligere nævnt, ikke er fastsat en foranstaltningstid, er foranstaltningstiden betragtet som værende lig med prøvetiden i den følgende analyse af, om foranstaltningen ophører som forventet eller bliver afbrudt før tid. Figur 5 og 6 viser årsagen til, at foranstaltningen ophører for hhv. den gruppe unge, som har vilkår om hjælpeforanstaltninger (jf. lov om social service), og den gruppe unge, som har andre typer af vilkår (jf. retsplejeloven og straffeloven).

Figur 5 Årsag til foranstaltningsophør i sager med vilkår om hjælpeforanstaltninger

Som figur 5 viser, er der 28 sager, hvor foranstaltningen ikke ophører, men fortsætter efter den fastsatte foranstaltningsperiode (eller efter prøvetiden). I disse tilfælde har socialforvaltningen tilsyneladende vurderet, at de unge stadig havde behov for hjælp. I 14 tilfælde ophører foranstaltningen som forventet.⁵ I 7 sager ophører foranstaltningen i forbindelse med, at den unge fylder 18 år, selv-

⁴ Betinget dom med vilkår om hjælpeforanstaltninger fastsættes efter § 57, nr. 9. Denne lyder, som tidligere nævnt, at den dømte 'efter kommunens afgørelse undergives foranstaltninger efter § 40 i lov om social service', min kursivering.

⁵ Dvs. at foranstaltningen ophører efter den fastsatte foranstaltningsperiode, der, som vist i figur 4, kan være 4, 6, 9 eller 12 måneder, svare til prøvetiden eller være, indtil den unge fylder 18 år.

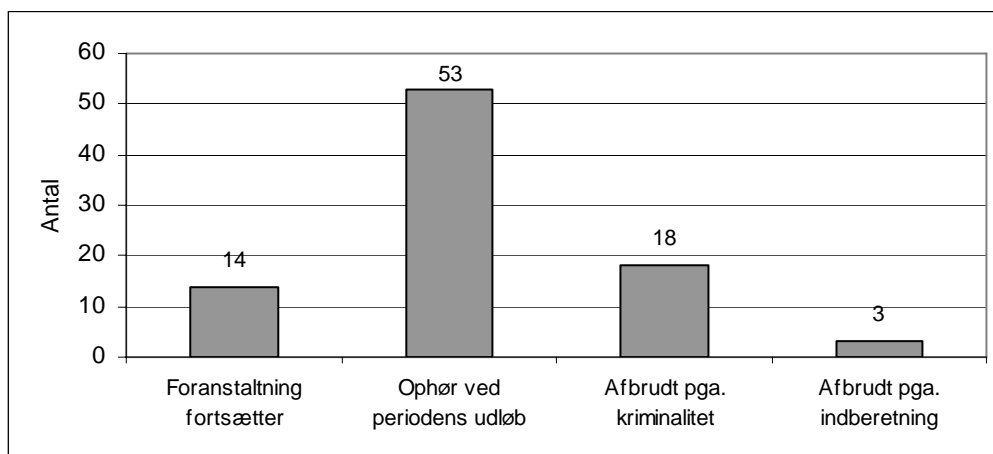
om der imidlertid er fastsat en længere foranstaltningsperiode. Socialforvaltningen beslutter imidlertid at ophøre med foranstaltningen, da den unge fylder 18 år.

I 25 tilfælde afbrydes foranstaltningen, fordi den unge begår ny kriminalitet og får en ny dom.⁶ I 4 sager afbrydes foranstaltningen ved, at den unge indberettes for vilkårsovertrædelser. I 8 sager oplyser journalen ikke om hele foranstaltningsperioden og derfor ikke om tidspunktet for ophør af foranstaltningen.

Figur 6 viser årsagen til foranstaltningens ophør for de unge, som har vilkår om tilsyn, vilkår om ophold, uddannelse og arbejde, vilkår om behandling og vilkår om ungdomskontakt. De unge kan også have vilkår om hjælpeforanstaltninger i kombination med et af de førnævnte vilkår, oftest i kombination med vilkår om tilsyn.

I 53 sager ophører foranstaltningen som planlagt. I 18 sager bliver foranstaltningen afbrudt, efter den unge har begået ny kriminalitet, og i 3 sager bliver foranstaltningen afbrudt pga. indberetning for vilkårsovertrædelse.

Figur 6 Årsag til foranstaltningsophør i sager med vilkår om tilsyn mv.

⁶ I materialet er det datoen for den nye dom i modsætning til gerningsdatoen, som er registreret som dato for ophør af foranstaltningen. I de fleste tilfælde fortsætter foranstaltningen nemlig, efter den unge begår ny kriminalitet og frem til den nye dom. Der er imidlertid nogle få sager, hvor foranstaltningen afbrydes allerede på det tidspunkt, hvor socialforvaltningen får oplysninger om, at den unge har begået ny kriminalitet, eller når den unge bliver varetægtsfængslet. I de førstnævnte tilfælde, hvor foranstaltningen fortsætter indtil tidspunktet for den nye dom, er der i praksis egentlig ikke tale om, at foranstaltningerne 'ophører', eftersom de unge i den nye dom ofte igen får en foranstaltning. Det er imidlertid registreret som foranstaltningsophør i materialet, idet det foranstaltningsforløb, som fulgte den tidligere dom, betragtes som afsluttet.

I 14 sager fortsætter foranstaltningen ud over den foranstaltningstid, der er fastsat i afgørelsen. Fire af disse sager er betingede domme, og 10 er tiltalefrafald. For de betingede dommes vedkommende er der i to af sagerne tale om situationer, hvor de unge har vilkår om tilsyn og om hjælpeforanstaltninger i prøvetiden, og hvor hjælpeforanstaltningerne fortsætter efter prøvetidens udløb. I én sag er der tale om en ung, der har vilkår om tilsyn og ophold. Den unge er allerede anbragt på domstidspunktet, og foranstaltningen fortsætter også efter prøvetidens udløb. I den fjerde sag er den unge 1999 idømt vilkår om tilsyn i prøvetiden på 2 år. Han anbringes på forskellige opholdsteder, og det besluttes, at han også skal være anbragt ud over det 18. år. Anbringelsen ophører godt en måned efter prøvetidens udløb.

For de unge, der har fået et tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt, og hvor foranstaltningen fortsætter ud over prøvetiden, er der tale om situationer, hvor de unge opholder sig på en efterskole, er anbragt på et opholdsted eller har en kontaktperson, og hvor disse tiltag fortsætter efter prøvetidens udløb.

I 5 sager oplyser journalen ikke om hele foranstaltningsperioden og derfor heller ikke om tidspunktet for ophør af foranstaltningen.

Foruden de ovennævnte sager er der to sager, hvor foranstaltningen ophører før planlagt, fordi de sociale myndigheder vurderer, at det går den unge så godt, at det ikke er nødvendigt at fortsætte med foranstaltningerne. Sagerne er omtalt nedenfor.

En ung mand får et tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt. Ét af vilkårene i ungdomskontrakten er, at han skal have en personlig rådgiver indtil udgangen af år 2000. Det går imidlertid godt med den unge, og han får en velfungerende bolig- og arbejdssituation. I efteråret 2000 ebber kontakten til den personlige rådgiver ud. 'De har ikke så meget mere at sige hinanden', som han beskriver det til sagsbehandleren i forvaltningen. Forvaltningen stopper derfor den personlige rådgivning en måned tidligere end fastsat.

En ung mand begår kriminalitet i april 1999, og i november bliver sagen afgjort med tiltalefrafald med vilkår om hjælpeforanstaltninger efter anbefaling fra de sociale myndigheder og en prøvetid på 1 år. Sagsbehandleren noterer imidlertid i sagen, at det formentlig alligevel ikke bliver nødvendigt at iværksætte hjælpeforanstaltninger, eftersom sagen har fået den unge og dennes far til 'at tage skeen i den anden hånd.' Herefter findes ingen journalnotater i sagen før sommeren 2000, hvor den unge indkaldes

til samtale på socialforvaltningen i forbindelse med, at han er blevet afhørt i en sag, som han dog ikke har haft noget at gøre med. Sagsbehandleren vurderer, at han er godt i gang med et uddannelsesforløb, og at han har en fornuftig og afklaret holdning til sin tidligere kriminalitet, og ser derfor ingen grund til følge yderligere op på sagen. Sagen arkiveres herefter – 4 måneder før prøvetidens udløb.

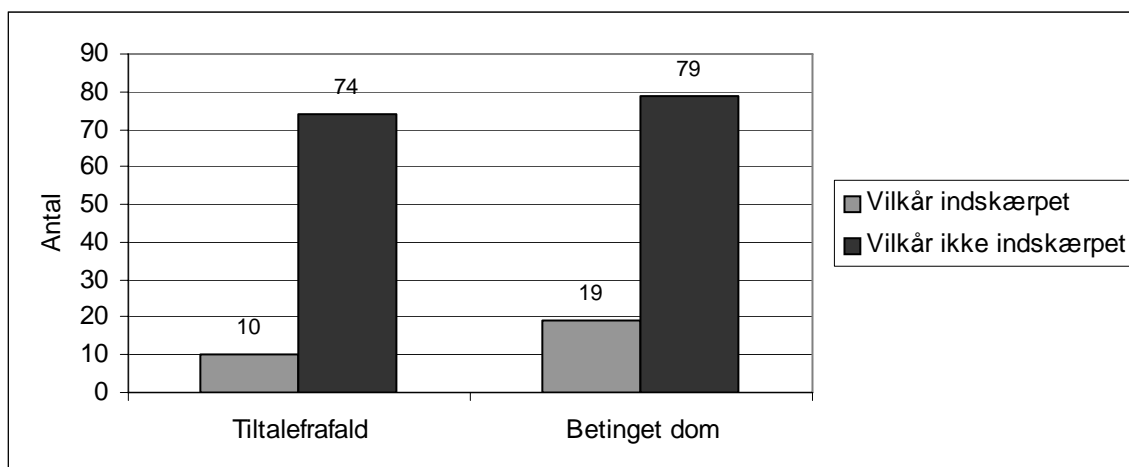
Derudover er der én sag, hvor foranstaltningen ophører før tid, fordi den unge ikke vil samarbejde omkring foranstaltningen. Det får tilsyneladende ingen konsekvenser for den unge. Reelt er der tale om en vilkårsovertrædelse, men sagen indberettes ikke.

En ung mand modtager i november 1999 en betinget dom med vilkår om hjælpeforanstaltninger. Den unge indkaldes til et møde med sin sagsbehandler i november og igen i december 1999. På mødet i december konstateres, at den unge ikke – som planlagt – vil have en kontaktperson, og at han i det hele taget ikke vil modtage nogen form for hjælpeforanstaltning. Herefter passiveres sagen, og der er ingen journalnotater efter midten af december 1999.

8 Indskærpelse af vilkår

Der er en del af de unge lovovertrædere, som har fået indskærpet deres vilkår. Med 'indskærpelse af vilkår' forstås en mundtlig eller skriftlig advarsel fra de sociale myndigheder om, at hvis den unge ikke overholder de vilkår, der er fastsat i dommen, i ungdomskontakten eller af kommunen, så vil de sociale myndigheder rette henvendelse til anklagemyndigheden og oplyse om vilkårsovertrædelser evt. med henblik på at få sagen genoptaget. En indskærpelse af vilkår forudsætter ikke, at man har overtrådt vilkårene. I en del tilfælde indskærper de sociale myndigheder vilkårene for at forhindre vilkårsovertrædelser. Det sker, hvis den unge befinder sig i en situation, hvor der er risiko for vilkårsovertrædelse. Der kan fx være en situation, hvor den unge kontakter forvaltningen og meddeler, at han vil forlade et opholdssted, fordi han ikke synes om at være der, og hvor socialforvaltningen overtaler den unge til at blive på opholdsstedet ved at henvise til den unges vilkår om ophold.

Figur 7 Indskærpelse af vilkår

I hovedparten af sagerne, hvor vilkårene bliver indskærpet, sker det imidlertid efter, at et vilkår er blevet overtrådt. I næsten 6 ud af 10 sager sker indskærpelsen efter en vilkårsovertrædelse.

Som figur 7 viser har 10 – eller 12% – af de unge med tiltalefrafald fået indskærpet vilkårene, mens det drejer sig om 19 – 19% – af de unge med betinget dom.

I nogle få af disse sager er indskærpelsen af vilkåret blevet efterfulgt af en indberetning for vilkårs-overtrædelse. Oftest sker der dog ingen indberetning, selv om der trues hermed. De følgende sager er eksempler på, at den unge trues med indberetning, men hvor det forbliver ved truslen. I den første sag sker den første vilkårsindskærpelse, før den unge har overtrådt et vilkår.

En ung mand får i juni 1999 en betinget dom med vilkår om at undergive sig hjælpeforanstaltninger indtil det fyldte 18. år. På domstidspunktet opholder den unge sig på en efterskole, men forvaltningen vurderer, at der skal findes et nyt opholdssted til ham efter sommeren, da han har behov for mere bistand, end de kan tilbyde på efterskolen. De beslutter, at han skal anbringes på et socialpædagogisk opholdssted. De indkalder den unge og hans forældre til en samtale på forvaltningen. Forældrene indvilger i anbringelsen på opholdsstedet, men den unge mand vil ikke. Sagsbehandleren forklarer ham, at retten har bestemt, at han skal indvilge i kommunens tilbud om støtte (dvs. vilkår indskræpes). Han indvilger herefter og tager til opholdsstedet i september. I november henvender opholdsstedet sig til forvaltningen. Den unge er stukket af og har stjålet en bil. Han bliver fundet samme aften og bliver bragt tilbage til opholdssted. I februar 2000 henvender den unge sig på socialforvaltningen og fortæller, at han ikke vil tilbage til opholdsstedet. Han bryder sig ikke om at være så langt væk fra sine kammerater og har ingen venner på skolen. Alle parter (forvaltningen, forældrene, opholdsstedet) er enige om, at det er bedst for den unge, at han tager tilbage. Han oplyses igen om, at dommeren har besluttet, at han skal være underlagt forvaltningens krav,

indtil han fylder 18 år. Den unge tager igen tilbage. I oktober overfalder han en lærer på opholdsstedet og bliver i den forbindelse sendt hjem til sine forældre et par dage. Han kommer dog tilbage til institutionen igen og bliver nu tilknyttet et skibsprojekt. Han stikker af fra skibet i januar 2001. Efter et par dage henvender han sig til politiet. Det besluttet igen, at han skal tilbage til skibsprojektet, men beslutningen bliver ikke ført ud i livet. Den unge mand bliver boende hos sine forældre indtil marts 2001, hvor foranstaltningen ophører, idet han fylder 18 år.

En ung mand modtager i november 1999 en betinget dom med prøvetid på 2 år og vilkår om at undergive sig hjælpeforanstaltninger. De sociale myndigheder bestemmer, at den unge mand skal i arbejdspraktik. Han udebliver imidlertid fra praktikstedet og har ingen acceptabel undskyldning for sin udeblivelse. Forvaltningen finder et nyt praktiksted til ham, men også her dukker han kun op få gange og interesserer sig ikke synderligt for arbejdet. Forvaltningen konkluderer, at den unge ikke har overholdt sine aftaler, at han lyver (undskylder sig fx med, at han ikke kan komme på arbejde, fordi han skal på lejrskole, hvilket ikke passer), og at han pjækker fra skole. Den unge indkaldes sammen med sine forældre til samtale på socialforvaltningen i april 1999. Her får han klar besked om situationens alvor. Han får forklaret, at hans udeblivelser og hans manglende motivation må betragtes som vilkårsovertrædelser, og at han er meget tæt på at blive indberettet med anbefaling om, at hans betingede dom konverteres til en ubetinget dom. Herefter indgår han en ny aftale om arbejdspraktik. Dette arbejde er han glad for, og han passer sine aftaler. Han tilbydes fast arbejde i firmaet efter arbejdspraktikken ophører.

En ung mand begår kriminalitet og indgår en ungdomskontakt med forvaltningen. Ungdomskontrakten godkendes i retten maj 1999 (tiltalefravalg med vilkår om ungdomskontrakt). Den unge begrundet sit ønske om ungdomskontrakt med, at han gerne vil opnå fordelen omkring straffeattesten (at det kun er registreret på den private straffeattest i 1 år). Vilkårene i ungdomskontrakten er, at den unge skal passe sit arbejde, at han ikke må omgås sine gamle venner, som han har begået kriminalitet med, og at han skal møde til samtale i forvaltningen hver fjerde uge. Han møder op til den første aftale med forvaltningen i juni 1999. Her fortæller han, at han er sygemeldt fra sit job, men at han desuden synes, at arbejdet er for hårdt, og at han ikke vil tilbage. Han søger imidlertid ikke nyt arbejde. Til den næste aftale med forvaltningen i juli udebliver han. Han indkaldes til ny aftale i august, og her møder han op. På dette møde orienteres han om, at han har overtrådt vilkårene i ungdomskontrakten (vedr. arbejde og aftaler med forvaltningen), og at forvaltningen snart er nødt til at indberette ham, med mindre han forbedrer sig. Den personlige rådgiver tager på sommerferie, og det aftales, at den unge skal kontakte den personlige rådgiver, når denne er kommet tilbage fra ferie i september. Den unge tager imidlertid ikke kontakt til den personlige rådgiver, og han indkaldes derfor til en samtale i starten af oktober. Han udebliver fra dette møde. Han indkaldes til endnu en samtale i (midten af) oktober, og i forbindelse med denne indkaldelse får han en skriftlig advarsel om, at han snart vil blive indberettet, hvis ikke han vil samarbejde. Dette møde udebliver han også fra. Han indkaldes på ny til samtale (i slutningen af) i oktober, og denne gang kommer han. Han fortæller på mødet, at han stadig er uden arbejde, og at han ikke kan forklare, hvorfor han er udeblevet fra tre aftaler i træk. Dette er det sidste møde, eftersom ungdomskontrakten udløber novem-

ber 1999. Sagsbehandleren konkludere i journalen, at den unge mand har været svær at samarbejde med; at han ikke har forstået alvoren i, at han skulle overholde de vilkår, som blev aftalt i ungdomskontrakten, og at han burde have været indberettet til politiet. Man har imidlertid ikke indberettet ham, fordi man mente, det var hans manglende modenhed, der gjorde, at han ikke har overholdt kontrakten.

9 Overtrædelse af vilkår

Der er 29 unge med tiltalefrafald, svarende til 34%, som har overtrådt vilkår om straffri vandel⁷, vilkår om tilsyn mv. eller vilkår om hjælpeforanstaltninger. Blandt de unge med betinget dom har en højere andel overtrådt et vilkår, idet 64 personer – svarende til 65% – har overtrådt et vilkår.⁸ Figur 8 viser, hvordan vilkårsovertrædelserne fordeler sig. Summen af vilkårsovertrædelserne overstiger antallet af unge, som har overtrådt vilkår, idet nogle unge har overtrådt mere end ét vilkår.

9.1 Overtrædelse af vilkår om straffri vandel

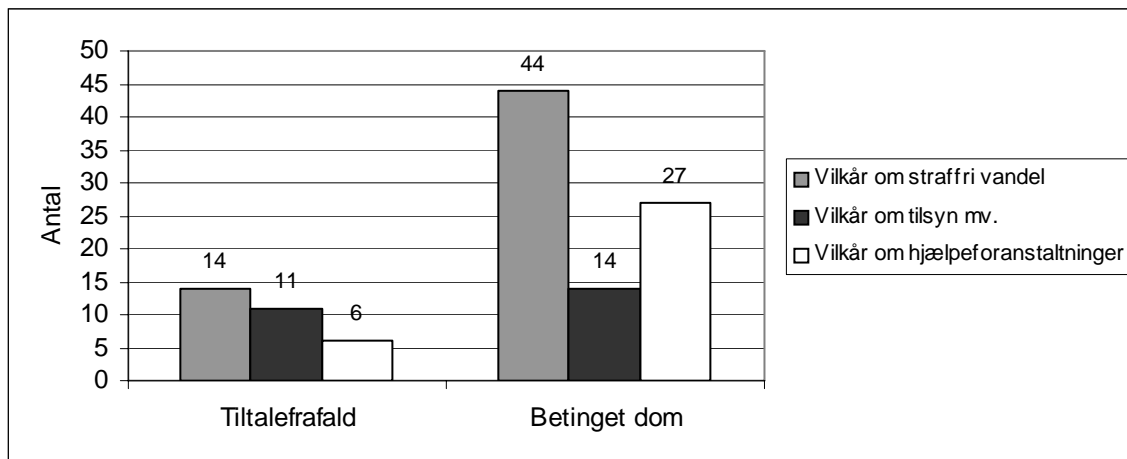
Af de 184 unge i undersøgelsen begår 58 ny kriminalitet og får en ny dom/afgørelse herfor inden for den fastsatte foranstaltningsperiode. Der er altså 58 af de unge, om hvem vi med sikkerhed ved, at de overtræder vilkåret om straffri vandel. Herudover er der 21 personer, som ifølge journalen sigtes for ny kriminalitet inden for foranstaltningsperioden, men hvis sag ikke er afgjort inden prøvetidens udløb.⁹ Desuden oplyser journalerne i 7 tilfælde om kriminalitet inden for foranstaltningsperioden, men det fremgår ikke, om forholdene reelt fører til sigtelse og afgørelse.

Figur 8 Unge, der har begået vilkårsovertrædelser, fordelt på afgørelsestype

⁷ Her er kun medtaget de unge, som inden for den fastsatte foranstaltningsperiode, når at få en ny dom for det kriminelle forhold.

⁸ Selvom den unge i nærværende undersøgelse er blevet registeret for en vilkårsovertrædelse, er det ikke ensbetydende med, at de sociale myndigheder har indberettet den unge for vilkårsovertrædelse.

⁹ Tallet er behæftet med en vis usikkerhed, da vi ikke i alle tilfælde har oplysninger for hele den del af prøvetiden, der måtte række ud over foranstaltningsperioden.

Af de 58 unge, som begår kriminalitet og får en ny dom, dømmes de 23 for ét kriminelt forhold, 10 for to kriminelle forhold, mens de resterende 25 unge dømmes for tre eller flere nye kriminelle forhold.

Det er fortrinsvis de unge med en betinget dom, der har begået ny kriminalitet. Det er således kun 14 (17%) af de unge med tiltalefrafald, der dømmes for ny kriminalitet inden for foranstaltningsperioden, mens det drejer sig om 44 (45%) af de unge med betinget dom.

De 58 nye domme/afgørelser fordeler sig således: Ét tiltalefrafald, 12 bøder, 21 betingede frihedsstraffe, 15 ubetingede frihedsstraffe, heraf 7 kombinationsdomme. I 9 tilfælde er afgørelsens art ikke nævnt i sagen.

9.2 Overtrædelse af sociale vilkår

Mens registreringen af overtrædelser af det generelle vilkår om straffri vandel er problemfri, idet det alene er betinget af en ny sigtelse/afgørelse, er registreringen af overtrædelser af sociale vilkår mere problematisk. Sociale vilkår omfatter følgende vilkår: vilkår om *tilsyn*, vilkår om *ophold*, *uddannelse og arbejde*, vilkår om *behandling*, vilkår om *hjelpeforanstaltninger* og vilkår om *ungdomskontrakt*.

Et aftalebrud eller andre hændelser, som klart indikerer en vilkårsovertrædelse af denne type, benævnes således ikke nødvendigvis i journalnotaterne som sådan. Til brug for denne undersøgelse er overtrædelse af sociale vilkår registreret som ethvert brud på aftaler om fx møder, opholdsted og

forpligtelser af en bestemt art. Som sagt er disse registrerede vilkårsovertrædelser ikke nødvendigvis opfattet af socialforvaltningen som vilkårsovertrædelser, forstået på den måde, at socialforvaltningen har omtalt aftalebruddene som vilkårsovertrædelser og reageret på disse. Omvendt vil der nok også være tilfælde af vilkårsovertrædelser, som sagsbehandleren ikke har omtalt i journalen, og som derfor ikke er registreret i materialet. Det kan fx være tilfælde, hvor den unge ikke er mødt til en indkaldt samtale, men har kontaktet socialforvaltningen dagen efter, hvorved kontakten er blevet genoprettet, eller tilfælde hvor den unge har forladt et opholdssted uden tilladelse, men er vendt tilbage kort tid efter.

Mens omfanget af registrerede overtrædelser af vilkåret om straffri vandel afhænger af de unges sociale og kriminelle belastning samt politiets og retsvæsenets indsats, vil omfanget af registrerede overtrædelser af sociale vilkår afhænge af forhold ved selve vilkårene.

Ét af disse forhold er vilkårets art. Som tidligere nævnt, er der ved vilkår om ungdomskontrakt lavet klare aftaler om de forpligtelser, de unge har, mens vilkår om hjælpeforanstaltninger i højere grad har karakter af et tilbud om hjælp. Det betyder, at det umiddelbart er lettere at vurdere hvornår et vilkår om ungdomskontrakt er overtrådt, end tilfældet er med et vilkår om hjælpeforanstaltninger.

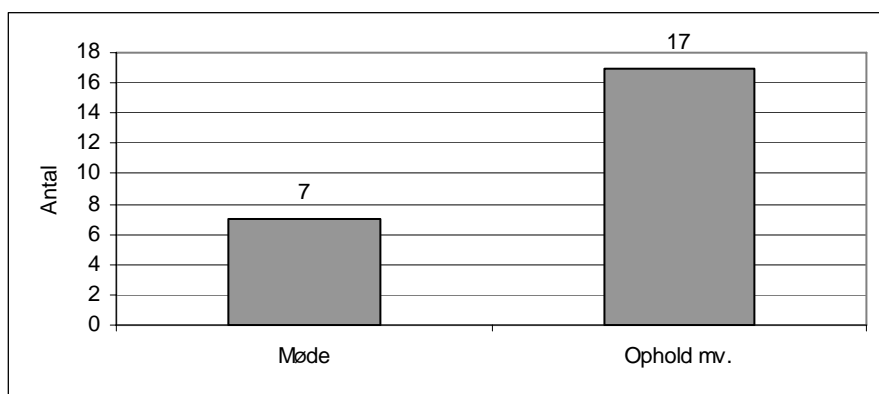
Et andet forhold er, om vilkåret er meget bredt eller meget detaljeret beskrevet. Et vilkår i en ungdomskontrakt kan fx formuleres som, at den unge skal 'afslutte 9. klasse', eller at den unge skal 'følge undervisningen i 9. klasse på X efterskole'. Den unge, der bliver smidt ud af én skole, men afslutter 9. klasse i en anden skole, vil have overtrådt vilkåret i sidstnævnte tilfælde, men ikke i førstnævnte. I hæftet 'Ungdomskontrakter' fra 2001 anbefales det at definere vilkåret konkret og specifikt, således at man ikke er i tvivl om, hvornår der sker vilkårsovertrædelser. Omvendt siges det også, at vilkåret ikke bør være *for* detaljeret, så at man bliver nødt til at ændre ordlyden i kontrakten, hvis der sker mindre ændringer i den unges situation. I praksis ses da også, at i sager med meget detaljerede vilkår indberettes mindre vilkårsovertrædelser ikke til politiet, men kommunen har blot meddelt politiet, at der har været tale om en mindre væsentlig ændring af vilkåret.

I visse sager er socialforvaltningen blevet orienteret om mulige vilkårsovertrædelser, før disse er ført ud i livet. Det kan fx være en situation, hvor den unge ikke bryder sig om at være på et bestemt opholdssted, hvorfor han henvender sig til forvaltningen for at bede om lov til enten at ophøre med

foranstaltningen eller skifte opholdssted. Hvis forvaltningen indvilger i dette, registreres det som en ændring af vilkåret. Hvis den unge derimod forlader opholdsstedet uden forvaltningens accept, betragtes det som en vilkårsovertrædelse – også selvom han forinden har meddelt dem hans planer.

Der er 58 ud af de 184 personer i undersøgelsen, der har overtrådt et eller flere af de sociale vilkår. Nogle af de unge har overtrådt vilkårene mere end én gang. Atten unge har således overtrådt vilkårene to gange, mens fem unge har gjort det tre gange. Det betyder, at materialet sammenlagt omfatter 81 vilkårsovertrædelser. Figur 9 og 10 viser karakteren af de vilkårsovertrædelser, som de unge, som har fået hhv. et tiltalefrafald og en betinget dom, har begået. Vilkårsovertrædelserne er opdelt efter, om de unge har overtrådt vilkåret ved ikke at komme til et aftalt møde, ved ikke at befinde sig på det fastsatte opholdssted eller ved ikke at overholde den fastsatte behandling.

Figur 9 Overtrædelser af vilkår i forbindelse med tiltalefrafald

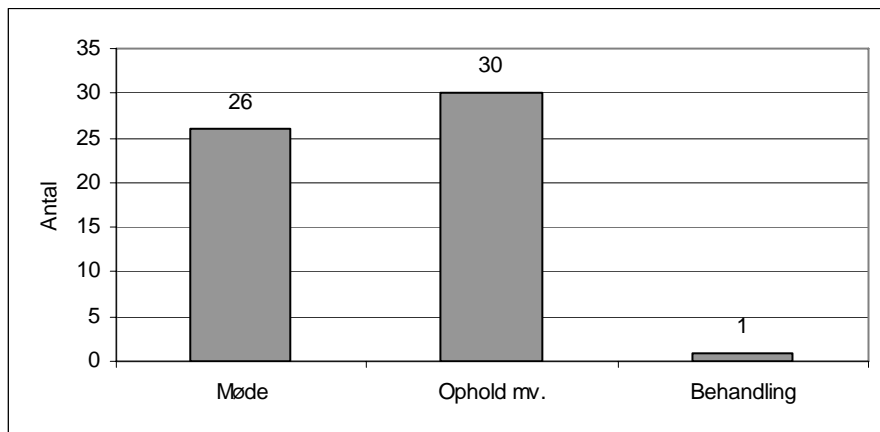

Figur 9 viser, at vilkårsovertrædelser i forbindelse med tiltalefrafald oftest angår et vilkår om opholdssted. De unge har overtrådt vilkåret ved at udeblive (eller blive bortvist) fra skole, efterskole, skibsprojekt, praktiksted, arbejdssted eller andet opholdssted. Dette er forekommet i alt 17 gange. 7 gange har de unge overtrådt vilkåret ved ikke at møde til en aftalt samtale med sagsbehandleren, den personlige rådgiver eller kontaktpersonen.

Figur 10 viser, at også for unge med en betinget dom vedrører den mest almindelige form for vilkårsovertrædelse udeblivelse fra opholdssted. 30 af de unge overtræder dette vilkår. Næsten lige så mange – 26 unge – overtræder vilkåret ved ikke at komme til aftalt møde med sagsbehandleren, den

personlig rådgiver eller kontaktpersonen. Én person overtræder et vilkår om behandling for misbrug af alkohol ved at drikke i tilsynsperioden.

Figur 10 Overtrædelser af vilkår i forbindelse med betinget dom

10 Reaktion på vilkårsovertrædelser

Hvis de unge overtræder et socialt vilkår, er der forskellige sanktionsmuligheder.

Hvis de unge, som er idømt en betinget dom, overtræder et vilkår, kan retten 1) tildele en advarsel, 2) ændre vilkårene og forlænge prøvetiden, eller 3) træffe afgørelse om fuldbyrdelse af straffen, jf. straffelovens § 60. Ved overtrædelse af vilkår om straffri vandel kan retten fastsætte en ubetinget dom for dette forhold og det tidligere forhold; alternativt kan den unge idømmes en ubetinget straf alene for det nye forhold, eller retten kan idømme den unge en ny betinget dom for begge forhold eller alene det nye forhold (jf. straffelovens § 61, stk. 2).

For de unge med tiltalefrafald gælder det, at hvis den unge overtræder et vilkår, kan sagen genoptages, jf. retsplejelovens § 723, stk. 4. I praksis er der samme sanktionsmuligheder ved vilkårsovertrædelse overfor unge, der har fået et tiltalefrafald, som overfor unge, der er idømt en betinget dom.

Ekspertgruppen anbefaler i 'Rapport om ungdomskriminalitet', at der reageres konsekvent ved vilkårsovertrædelser. Hvis overtrædelser af vilkår ikke får konsekvenser for den unge, opnås det kriminalpræventive sigte ved at give fx en betinget dom ikke, og desuden støder det den almindelige retsbevidsthed, finder ekspertgruppen.

Direktoratet for Kriminalforsorgen har i cirkulærereform fastsat retningslinjer for deres tilsynsvirk-somhed, herunder hvordan der bør reageres over for vilkårsovertrædelser. For lovovertrædere under 18 år, som får et tiltalefrafald eller en betinget dom med vilkår, er der ikke på samme måde fastsat retningslinjer for, hvordan der skal reageres i situationer, hvor den unge ikke samarbejder for at gennemføre vilkårene, eller hvor den unge overtræder vilkårene. De manglende retningslinjer gør, at det i højere grad er op til kommunerne selv at skønne, hvornår et vilkår er overtrådt, og hvordan der skal reageres.

En enkelt undtagelse gælder dog for vilkår om ungdomskontrakt, hvor der i 'Vejledning om ungdomskontrakter' fra Socialministeriet er beskrevet, hvordan der skal reageres på vilkårsovertrædelser. I vejledningen pointeres, at det er politiet, der påser, at vilkåret om straffri vandel overholdes, mens det er kommunen, der ved tilsyn skal påse, at de sociale vilkår i ungdomskontrakten overholdes. Ved vilkårsovertrædelser skal kommunen vurdere, 'om overtrædelser er så væsentlig, at der bør ske underretning til politiet' (Vejledning om ungdomskontrakter, 1998:6). I sager, hvor der er en grov eller gentagen misligholdelse af ungdomskontrakten, skal kommunen hurtigst muligt indberette sagen til politiet. Kommunen skal endvidere fremkomme med forslag til politiet om, hvordan der skal reageres på vilkårsovertrædelser; fx ved at ændre vilkåret eller ved at forlænge ungdomskontrakten. Kommunen skal dog også oplyse, såfremt man ikke længere ser sig i stand til at hjælpe den unge. Ved indberetning træffer politiet afgørelse om sagens videre forløb, herunder om sagen skal genoptages.

Selv om der, som beskrevet, findes visse retningslinjer for, hvordan der skal reageres i forbindelse med overtrædelser af vilkår om ungdomskontrakt, er det i sidste ende stadig op til de sociale myndigheder at vurdere, hvornår der er sket en 'væsentlig' vilkårsovertrædelse. Som eksempel på en 'væsentlig' vilkårsovertrædelse nævnes i hæftet 'Ungdomskontrakter' situationer, hvor den unge gang på gang misligholder et vilkår, eller hvis en ung med fx et vilkår om at følge en skolegang stopper med at gå i skole.

10.1 Reaktion på overtrædelse af vilkår om straffri vandel

I de sager, hvor den unge begår ny kriminalitet, er det anklagemyndigheden selv, som forfølger sagen. I de tilfælde, hvor den nye dom/afgørelse medfører tilsyn eller anden form for foranstaltning, ophører den tidligere foranstaltning på tidspunktet for den nye dom/afgørelse. Herefter påbegyndes

en ny foranstaltningsperiode med en ny prøvetid, så den unge forbliver så at sige inden for samme system. Det samme gør sig i nogle tilfælde gældende, hvis den nye sag afgøres med bøde, idet kommunen kan vælge at lade den gamle foranstaltning fortsætter, efter bøden er ikendt.

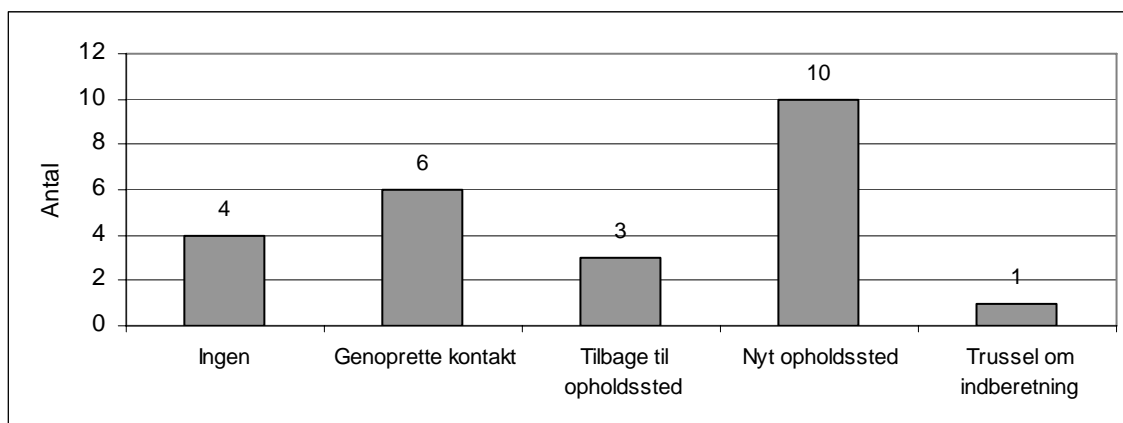
Der findes i materialet kun én sag, hvor de sociale myndigheder indberetter den unge til anklagemyndigheden for overtrædelse af vilkår om straffri vandel, men muligvis har den unges forhold i øvrigt også influeret på forløbet. I de øvrige 9 sager, som indberettes, sker det efter overtrædelse af sociale vilkår. Sagen, hvor den unge indberettes efter overtrædelse af vilkår om straffri vandel, omtales i det følgende.

I april 1999 modtager en ung mand et tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt. I juni 1999 begår den unge tyveri, og han indberettes for brud på ungdomskontakten (vilkår om straffri vandel). Forvaltningen oplyser desuden politiet, at de mener, at den unge mand ikke længere opfylder kravene til ungdomskontrakt, da han ikke har udvist den fornødne samarbejdsvilje, og at de vurderer, at han nu er uden for pædagogisk rækkevidde. De finder heller ikke sagen egnet til afgørelse med vilkår om hjælpeforanstaltninger. I november 1999 modtager den unge mand endnu et tiltalefrafald (med vilkår om bøde) for tyveriforholdet plus 14 andre forhold.

10.2 Reaktion på overtrædelse af sociale vilkår

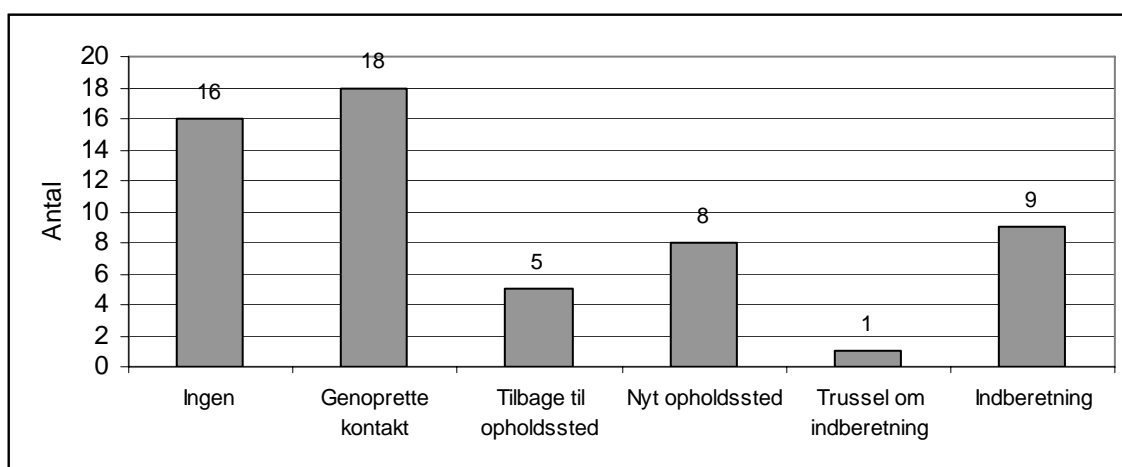
Der er i materialet registreret følgende reaktioner på overtrædelse af sociale vilkår: 1) kontakten med den unge er forsøgt genoprettet via telefon eller brev, 2) den unge er sendt tilbage til opholdsstedet, 3) den unge får nyt opholdssted, 4) den unge trues med indberetning, og 5) den unge indberettes. Figur 11 viser fordelingen af disse reaktioner for unge med vilkårsovertrædelser i forbindelse med tiltalefrafald.

Figur 11 Reaktionen på vilkårsovertrædelse i forbindelse med *tiltalefrafald*

I fire sager sker der ingen reaktion på vilkårsovertrædelsen. I seks sager forsøger man at genoprette kontakten med den unge (typisk efter den unges udeblivelse fra et møde) ved at ringe eller skrive til den unge og indkalde til et nyt møde. I tre sager overtales den unge til at tage tilbage til det opholdssted, han har forladt. Det kan enten være skole, arbejdsplads eller institution. I ti sager finder forvaltningen et nyt opholdssted til den unge, og i én sag reagerer man med trussel om indberetning for vilkårsovertrædelsen. I ingen tilfælde fører vilkårsovertrædelsen til en indberetning.

Figur 12 Reaktion på vilkårsovertrædelse i forbindelse med *betinget dom*

Figur 12 viser reaktionerne på vilkårsovertrædelserne for de unge, som er idømt en betinget dom. I 16 sager er der ingen reaktion på vilkårsovertrædelsen. I 18 sager forsøger man at genoprette kontakten til den unge. I fem tilfælde får man den unge til at tage tilbage til det opholdssted, han havde forladt, og i otte tilfælde finder man et nyt opholdssted til ham. I én sag truer man med indberetning af vilkårsovertrædelsen, og i ni sager indberetter man den unge til anklagemyndigheden.¹⁰

10.3 Indberetning for vilkårsovertrædelse

I 'Rapport om ungdomskriminalitet' er både politiet og de sociale myndigheder blevet hørt om deres syn på vilkårsovertrædelser. Visse politimestre peger i den forbindelse på, at de finder, at kommunerne er for tilbageholdende med at indberette vilkårsovertrædelser til politiet. Omvendt er der også visse kommuner, som giver udtryk for, at der mangler konsekvens, når de unge overtræder vilkårene. Én kommune angiver, at de har en klar aftale med politiet om, at kommunen skal indbe-

¹⁰ Årsagen til, at der her optræder 9 sager med indberetning og kun i alt 7 sager i hhv. figur 5 og 6, er at figur 5 og 6 oplyser om årsag til ophør af foranstaltningen, og at to af de nævnte sager i figur 5 og 6 ikke ophører pga. indberetning, men af anden årsag (i én sag trækkes indberetningen tilbage, og i én sag udsættes sagen, og der sker ingen yderligere sanktion).

rette vilkårsovertrædelser, således at de unge oplever, at vilkårsovertrædelser får konsekvenser for dem. Samme kommune finder dog, at 'politiet har vanskeligt ved at komme videre med kommunens indberetninger' (Rapport om ungdomskriminalitet, 2001:114).

Denne undersøgelse bekræfter, at det er forholdsvis få unge, som ender med at blive indberettet for vilkårsovertrædelse. I de fleste tilfælde lykkes det forinden socialforvaltningen at genoprette kontakten til den unge (30%), at få den unge til at tage tilbage til opholdsstedet (10%) eller at finde et nyt opholdssted til den unge (22%). Men 11% af sagerne med vilkårsovertrædelser ender med en indberetning.

I de gennemførte interviews med ansatte på socialcentre er spørgsmålet om indberetninger blevet diskuteret. Det er i interviewene påpeget, at de sociale myndigheder er tilbøjelige til at forsøge med nye foranstaltninger, hvis den første mislykkes (dvs. den unge ikke overholder vilkårene), frem for at indberette den unge. Den overordnede holdning er, at fængsling ikke gavner de unge, hvorfor man hellere vil forsøge endnu engang at hjælpe den unge. Materialet bekræfter, at de unge ofte får mere end én chance. Som tidligere nævnt har 18 af de unge overtrådt vilkårene to gange, mens 5 unge har overtrådt vilkårene tre gange. Det er imidlertid ikke nødvendigvis dem, som har overtrådt vilkårene flest gange, som ender med at blive indberettet for vilkårsovertrædelse. Af de 9 unge, som indberettes for vilkårsovertrædelse, har én person mere end én vilkårsovertrædelse, mens 3 personer tidligere har fået indskærpet vilkårene.

En anden faktor, som gør sig gældende i forbindelse med eventuel indberetning, er sagsbehandlerens kendskab til den unge. Hvis sagsbehandleren generelt har en god kontakt til den unge og vurderer, at dennes situation er stabil, kan sagsbehandleren lettere acceptere, at den unge fx ikke møder til en fastsat aftale.

Om sagen indberettes eller ej afhænger også af de vilkår, den unge har. Som nedenstående sager bekræfter, sker indberetning oftest i sager, hvor den unge har vilkår om *tilsyn* eller vilkår om *ophold, arbejde og uddannelse*. For vilkår om *hjelpeforanstaltninger* er det, som nævnt tidligere, vanskeligere at vurdere, hvornår der sker en overtrædelse, fordi vilkåret i højere grad har karakter af et tilbud om hjælp. Adspurgt herom, oplyser de interviewede fra de sociale myndigheder, at hvis en overtrædelse af vilkår om hjelpeforanstaltninger skal føre til indberetning, skal det være situationer,

hvor den unge overhovedet ikke vil samarbejde om hjælpeforanstaltningerne, eller hvor den unge er forsvundet.

I det følgende beskrives de ni sager, hvor vilkårsovertrædelser har ført til indberetning. Alle sager drejer sig om unge, som er idømt en *betinget dom*. I den første sag trækkes indberetningen tilbage.

I oktober 1999 får en ung mand en betinget dom med prøvetid på 1 år og vilkår om tilsyn. Forvaltningen har haft kontakt med den unge op til domtidspunktet, men han er dog udeblevet fra en aftale i september 1999. Efter hans udeblivelse skriver forvaltningen til den unge og beder ham om at kontakte dem. Det gør han ikke. De skriver igen til ham efter dommen i oktober, men heller ikke her hører de fra ham. Da de stadig ikke har hørt fra ham i december 1999, meddeler de politimesteren, at de skønner, at tilsynsvilkåret fra oktober er blevet overtrådt. I januar kontakter den unge forvaltningen og forklarer, at grunden til, han ikke har overholdt sine aftaler, er, at han har haft travlt på efterskolen, og at han har været på juleferie i udlandet. Forvaltningen og den unge bliver enige om at tilbagekalde indberetningen til politiet. Den unge kontakter politiet og forklarer, at han nu har genoptaget kontakten med socialforvaltningen. Sidst i januar modtager forvaltningen brev fra politimesteren om, at sagen vedr. indberetningen er stillet i bero.

I den følgende sag indberettes den unge for vilkårsovertrædelse, men da sagen kommer for retten, bliver den udsat og bliver tilsyneladende ikke genoptaget.

I december 1999 modtager en ung mand en betinget dom med prøvetid på 2 år og vilkår om tilsyn samt om i et år at tage ophold i egnet hjem eller institution. Den unge placeres i et boligtilbud og skal endvidere modtage individuel undervisning, som kan kvalificere ham til at tage en 9. klasses eksamen. Den unge forlader opholdsstedet i juni 2000, og Kriminalforsorgen (som fører tilsynet i denne sag) indberetter sagen for vilkårsovertrædelse. Sagen genoptages, og der er nyt retsmøde i september 2000. Her besluttet det, at sagen udsættes for at skaffe en supplerende udtalelse og for at undersøge muligheder for andre anbringelses/opholdssteder. Herefter er der ikke flere noter i journalen, der kan oplyse om resultatet af indberetningen. En udskrift fra Kriminalregisteret viser dog, at sagen ikke genoptages eller ændres.

I de to næste sager er det lidt uklart, om der er tale om egentlige indberetninger. De er imidlertid registreret som sådanne i materialet.

I marts 1999 modtager en ung mand en betinget dom med 2 års prøvetid og vilkår om hjælpeforanstaltninger, herunder at efterkomme tilsynsmyndighedens bestemmelse om arbejde, ophold og uddannelse. Den unge skal være i et dagbehandlingstilbud. Gennem 1999 og første halvdel af 2000 forsøger forvaltningen flere gange at skaffe forløbsbeskrivelser af opholdet i dagsbehandlingstilbuddet, men det lykkes ikke. I juli 2000 finder forvaltningen ud af, at den unge i de seneste måneder ikke har benyttet dagbehandlingstilbuddet. Der indkaldes til et møde mellem forvaltningen, dagbehandlingstilbuddet, den unge og hans forældre. Den unge og hans forældre kommer ikke til mødet og melder ikke afbud. Under henvisning til, at ophold på dagbehandlingstilbudet var et

vilkår for dommen fra marts 1999, meddeles politimesteren om 'ophør af hjælpeforanstaltninger, idet NN ikke har overholdt sine aftaler'. En udskrift fra Kriminalregisteret viser, at sagen ikke genoptages.

I maj 1999 modtager en ung mand en betinget dom med prøvetid i 2 år og vilkår om hjælpeforanstaltninger, herunder at der skal beskikkes en personlig rådgiver. Der beskikkes en personlig rådgiver i juli 1999. Den unge starter på en efterskole i efteråret 1999 og er glad for det. Han smides imidlertid ud af efterskolen i maj 2000 efter at have indtaget alkohol på skolen og efter mistanke om brug af euforiserende stoffer. Forvaltningen beslutter, at den unge skal i praktik og modtage undervisning, så han kan afslutte 9. klasse. Forældrene meddeler sidst i maj forvaltningen, at de har tænkt sig at rejse til udlandet med den unge, og at familien først vender tilbage til Danmark i juli 2000. Forvaltningen oplyser, at det ikke er med deres accept, at den unge forlader skolegang og praktik, og at de vil rette henvendelse til politiet og oplyse herom. En udskrift fra Kriminalregisteret viser, at sagen ikke genoptages.

I den følgende sag resulterer indberetningen i, at vilkårene indskærpes i retten.

I februar 1999 modtager en ung mand en betinget dom med prøvetid på 2 år og vilkår om at undergive sig hjælpeforanstaltninger i et år. Forvaltningen forsøger at skabe kontakt med familien for at etablere et tilsyn, men det lykkes ikke. Forvaltningen indberetter den unge for vilkårsovertrædelse i august 1999, og sagen genoptages. I december 1999 finder et nyt retsmøde sted. På retsmødet indskærpes, at den unge skal have tilsyn og dermed skal komme til samtale på forvaltningen. Den unge indkaldes til samtale januar 2000, men han udebliver fra dette møde. Forvaltningen kontakter den unge og aftaler en ny tid i februar 2000. Herefter er der ikke flere notater i journalen. En udskrift fra Kriminalregisteret viser, at sagen ikke genoptages på ny.

I de to følgende sager resulterer indberetningen i ændring af vilkår.

I oktober 1999 modtager en ung mand en betinget dom med prøvetid på 2 år og vilkår om tilsyn af socialforvaltningen og vilkår om hjælpeforanstaltninger. Socialforvaltningen beslutter, at den unge skal anbringes i et socialpædagogisk kollektiv, og her anbringes han i oktober 1999. Efter at have været på juleferien hos sine forældre vil den unge 'under ingen omstændigheder' tage tilbage til opholdsstedet. Socialforvaltningen meddeler forældrene, at den unge mand har en uges frist til at vende tilbage til opholdsstedet. Da han ikke er vendt tilbage efter en uge, kontakter socialforvaltningen politimesteren og indberetter den unge for vilkårsovertrædelse. Sagen genoptages, og der er nyt retsmøde i februar 2000. Samtidig dømmes den unge mand for to nye kriminelle forhold. Ved retsmødet ændres vilkåret, så det præciseres, at den unge skal tage ophold i egnet institution efter socialforvaltningen anvisninger. Sagsbehandleren noterer i sagen, at ændringen af vilkåret for så vidt ingen praktisk betydning har, eftersom den unge mand stadig ikke vil tilbage til opholdsstedet. Forvaltningen forsøger at finde et andet opholdssted, men det lykkes ikke. Sagsbehandleren konkludere, at der pga. manglende samarbejdsvilje ikke er yderligere at stille op, og sagen sættes på 'vågeblus' i maj 2000. Den unge har i resten af foranstaltningstiden ikke kontakt med forvaltningen.

I juli 1999 modtager en ung mand en betinget dom med prøvetid på 2 år, vilkår om tilsyn af socialforvaltningen og vilkår om at overholde socialforvaltningens bestemmelser vedrørende ophold, arbejde og uddannelse. Socialforvaltningen har svært ved at finde et opholdssted til ham, og han bliver først placeret i november 1999. I juli 2000 forlader han opholdsstedet uden forvaltningens accept, og forvaltningen indberetter den unge til politimesteren for vilkårsovertrædelse. Sagen genoptages, og der er retsmøde i september 2000. Her forklarer den unge, at han ikke kan lide at være på opholdsstedet, og at han vil hjem og bo hos sine forældre. Hans forældre støtter ham i dette. Retten konkluderer, at vilkår om ophold, arbejde og uddannelse ikke længere findes nødvendig efter de foreliggende oplysninger om domfældtes personlige forhold. Dommen ændres derfor således, at vilkåret om ophold ophæves, mens vilkåret om tilsyn under prøvetiden fortsætter.

I de to sidste sager resulterer indberetningen i, at sagen genoptages og retten beslutter, at straffen skal fuldbyrdes.

I november 1999 modtager en ung mand en delvis betinget dom på 40 dages hæfte – heraf 20 dage betinget – med prøvetid på 2 år, vilkår om tilsyn samt vilkår om i prøvetiden at tage ophold i egnet institution og undergive sig behandling mod stofmisbrug. I december 1999 anbringes den unge på en institution. I februar 2000 forlader den unge institutionen og flytter hjem til sine forældre. I juni indberettes den unge til politiet for vilkårsovertrædelse. Sagen genoptages, og i september 2000 beslutter retten, at den betingede del af straffen skal afsones, jf. straffelovens § 60 stk. 1 nr. 3.

I november 1999 modtager en ung mand en betinget dom på 10 mdr. fængsel med 2 års prøvetid og vilkår om hjælpeforanstaltninger indtil det fyldte 18. år. I retten giver den unge udtryk for, at han vil følge forvaltningens foranstaltninger (anbringelse uden for hjemmet) overfor dommeren, men efterfølgende vil han alligevel ikke medvirke til en anbringelse. Forvaltningen træffer derfor en foreløbig beslutning om tvangsmæssig anbringelse. Den unge bliver herefter anbragt på en institution. I januar 2000 forsvinder han under et hjemmebesøg og efterlyses. I februar indberetter forvaltningen den unge for vilkårsovertrædelse. Kort tid efter bliver den unge fundet og får igen ophold på institutionen. I februar er den unge mand på besøg hos sine forældre og stikker igen af. I marts genoptages sagen pga. vilkårsovertrædelser, og den unge mand fremstilles i retten. Den unge anmoder selv om, at hans dom på 10 måneders betinget fængsel fuldbyrdes. Retten beslutter herefter, at straffen skal fuldbyrdes, jf. straffelovens § 60 stk. 1 nr. 3.

11 Opsummering

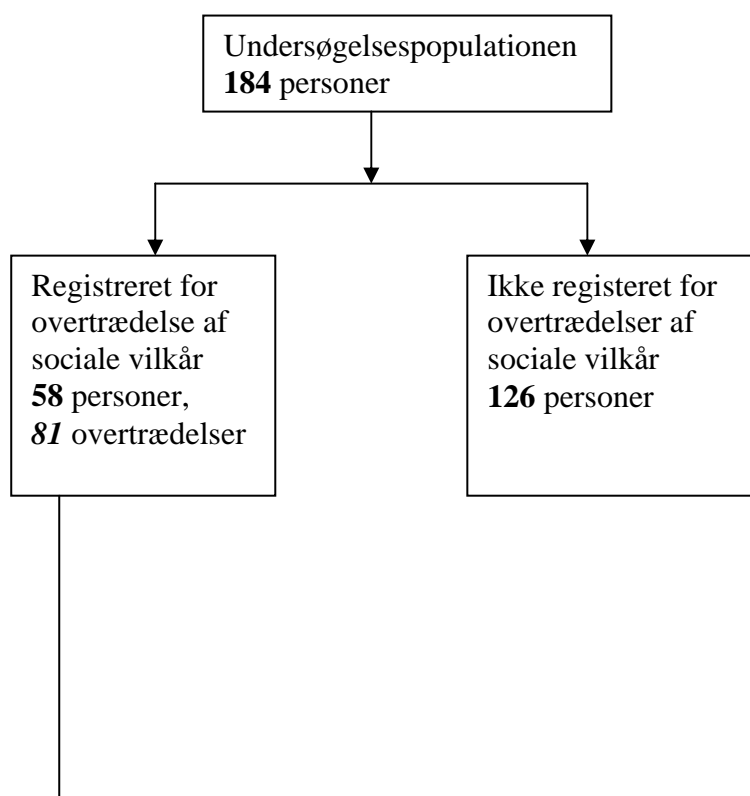
Nærværende undersøgelse viser, at ud af 184 unge lovovertrædere, som har fået et tiltalefrafald eller en betinget dom med vilkår, har næsten halvdelen (48%) ikke overtrådt noget vilkår i løbet af foranstaltningstiden. 58 (32%) af de unge har overtrådt vilkåret om straffri vandel¹¹. Ligeledes er der 58 unge (32%), der har overtrådt de sociale vilkår i løbet af foranstaltningstiden. Når summen

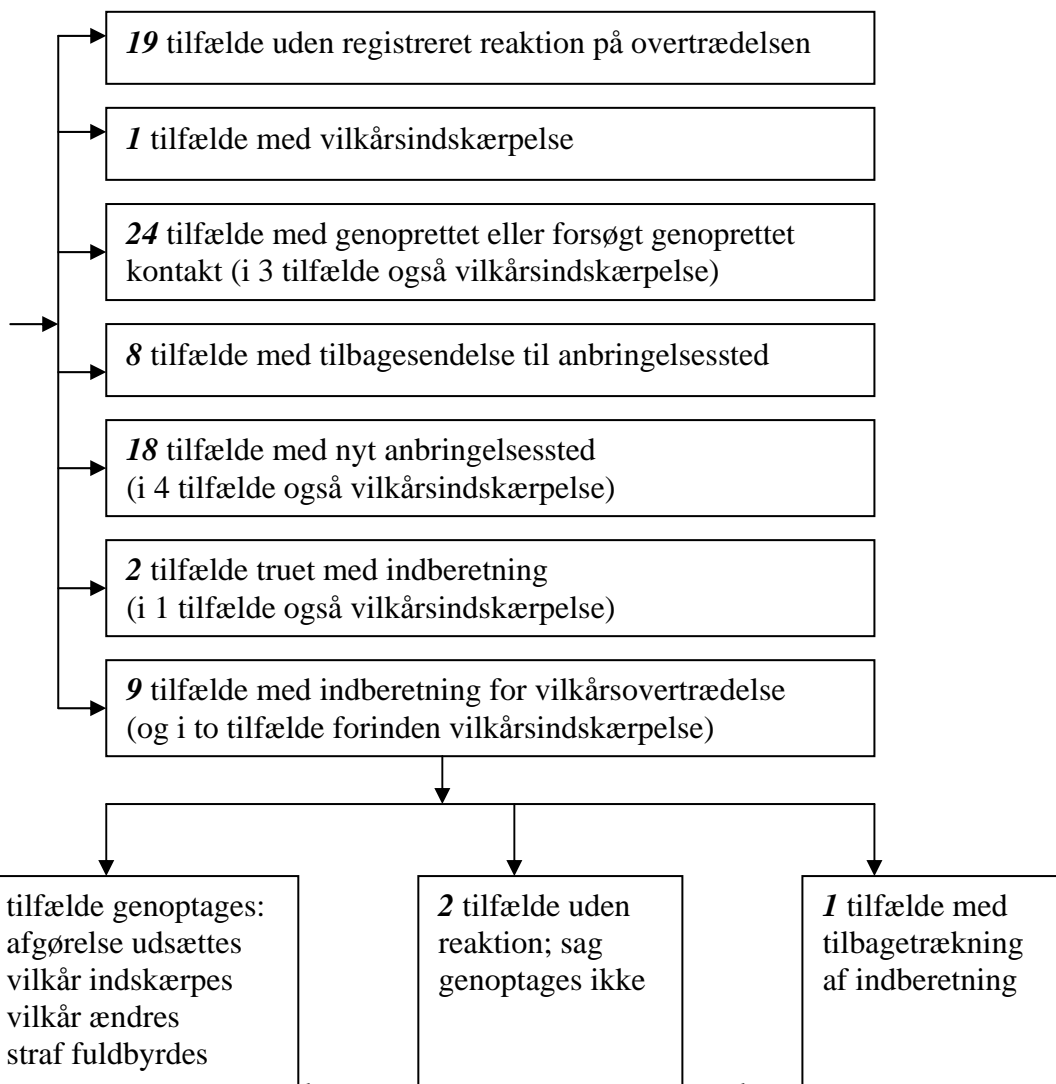
¹¹ Heraf kun den andel, der har fået en ny dom. 20 af disse unge har også overtrådt et social vilkår.

overstiger 100% skyldes det, at nogle unge både har overtrådt vilkår om straffri vandel og de sociale vilkår. Nogle af de unge overtrådte endvidere de sociale vilkår flere gange, hvilket betyder, at der sammenlagt er registreret i alt *81 vilkårsovertrædelser*. Det er reaktionen på disse vilkårsovertrædelser, denne undersøgelse primært har belyst. Nedenstående skema giver en skematisk oversigt over, hvad der er sket på baggrund af vilkårsovertrædelserne.

Som det ses af skemaet, sker der i 77% af tilfældene en reaktion på vilkårsovertrædelserne, og reaktionen sigter i de fleste tilfælde på at få den unge tilbage på rette spor. Det lykkes også langt hen ad vejen, og kun i 9 tilfælde indberettes den unge for vilkårsovertrædelse. I to af disse tilfælde ender sagen med, at den betingede dom ændres til en ubetinget dom.

Med henblik på at belyse, om de sociale myndigheders reaktioner på vilkårsovertrædelser kan siges at være særlig restriktiv eller særlig lemfældig, skal der her sammenlignes med oplysninger om vilkårsovertrædelser og reaktioner herpå for de voksne lovovertrædere, som er under tilsyn af Kriminalforsorgen. En undersøgelse fra 1998 (Kyvsgaard, 1998) beskriver, hvordan tilsynet forløber for voksne lovovertrædere. Denne undersøgelse adskiller sig fra nærværende ved, at datamaterialet er baseret på et spørgeskema, som er udfyldt af tilsynsklienterne selv. De vilkårsovertrædelser, klienterne oplyser om, behøver således ikke i alle tilfælde at være kendt af de tilsynsførende. En anden forskel er, at de voksne lovovertrædere generelt må antages at være mere kriminelt belastede end de unge, idet de voksne lovovertrædere i undersøgelsen er i tilsyn i forbindelse med en betinget dom eller en prøveløsladelse.

Mens 15% af samtlige unge lovovertrædere i denne undersøgelse er registreret for at være udeblevet fra et møde med den tilsynsførende, viser undersøgelsen fra 1998, at hele 60% af de voksne lovovertrædere oplyser at være udeblevet fra et aftalt møde én eller flere gange. Denne meget store forskel kan sikkert bero på den nævnte forskel i undersøgelsesmetode, idet den samme forskel ikke genfindes med hensyn til overtrædelse af andre vilkår, fx om behandling, ophold eller om ikke at misbruge rusmidler. Det er således 19% af de unge lovovertrædere, der overtrådt sådanne vilkår, mod 21% af de voksne lovovertrædere.

Der er også i undersøgelsen fra 1998 spurgt om, hvad der skete sidste gang, klienten blev væk fra et aftalt møde. På dette spørgsmål svarede langt hovedparten, nemlig 88%, at den tilsynsførende som minimum reagerede ved at skrive eller ringe til klienten. De, der har haft andre former for vilkår

end tilsyn, er i undersøgelsen fra 1998 spurgt, hvad der skete sidste gang den tilsynsførende fik kendskab til en eventuel vilkårsovertrædelse, og her svarer 96%, at den tilsynsførende som minimum har drøftet problemet med klienten, og at vilkåret er blevet indskærpet i 35% af tilfældene.

Som nævnt har der for knapt en fjerdedel af vilkårsovertrædelser i denne undersøgelse ikke kunnet registreres nogen reaktion fra de sociale myndigheders side. Otte af disse vilkårsovertrædelser angik manglende fremmøde, mens de øvrige 12 angik andre former for vilkår. Sammenlignet med ovennævnte kan det tyde på, at de sociale myndigheder sjældnere reagerer på vilkårsovertrædelser, end tilfældet er i Kriminalforsorgen.

På den anden side tyder en opgørelse af omfang af indberetninger for vilkårsovertrædelser ikke på, at de sociale myndigheder sjældnere end Kriminalforsorgen anvender denne form som reaktion på vilkårsovertrædelser, tværtimod. Mens det er 5% af de unge lovovertrædere i denne undersøgelse, som er blevet indberettet for vilkårsovertrædelser, drejer det sig om 3% af de betinget dømte og prøveløsladte, som var under tilsyn af Kriminalforsorgen i 1997.¹²

Det relativt store antal sager inden for det sociale system, hvor der ikke har kunnet registreres en reaktion på vilkårsovertrædelser, kan imidlertid give anledning til at diskutere, om man i det sociale system med fordel kunne operere med klarere bestemmelser for tilsyn m.v. af unge lovovertrædere og med fastere retningslinjer for reaktioner på vilkårsovertrædelser. I Kriminalforsorgen blev der i 1996 fastsat retningslinjer for tilsyn, herunder også reaktionen på vilkårsovertrædelser, bl.a. for at sikre en ensartet praksis i hele landet, men også for at give den tilsynsførende et bedre værktøj.

Der er i dag ikke fastsat generelle retningslinjer for de sociale myndigheders tilsynspraksis eller for, hvordan der skal reageres i tilfælde af vilkårsovertrædelser. Med hensyn til ungdomskontrakt er der dog angivet en vis vejledning, men det er dog stadig her som på andre områder i høj grad overladt til de sociale myndigheder at skønne, hvornår et vilkår kan betragtes som overtrådt, og hvordan der i så fald skal reageres.

¹² Disse oplysninger er ikke baseret på oplysninger fra tilsynsklienterne selv, men fra afdelingerne i Kriminalforsorgen, som fører tilsyn med lovovertrædere. I 1997 blev der foretaget 99 indberetninger, hvoraf 54 vedrørte de prøveløsladte og de 45 betinget dømte (Kyvsgaard, 1998).

Referencer

Bekendtgørelse af lov om social service. Lovbekendtgørelse nr. 844. Socialministeriet, København 2001.

Kyvsgaard, Britta: Kriminalforsorg i frihed – mellem omsorg, hjælp og kontrol. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København 1998.

Rapport om ungdomskriminalitet. Ekspertgruppen om ungdomskriminalitet, København 2001.

Ungdomskontrakter – et inspirationshæfte om anvendelse af sanktionsformen over for 15-17 årige lovovertrædere. Justitsministeriet/Det Kriminalpræventive Råd/Socialministeriet; København 2001.

Vejledning om særlig støtte til børn og unge (Lov om social service). Socialministeriets vejledning nr. 4. Socialministeriet, København 2002.

Vejledning om ungdomskontrakter. Socialministeriets vejledning nr. 119. Socialministeriet, København 1998.

Susanne Clausen
1. oktober 2002